

CIRKA

GUTTA CAVAT LAPIDEM ...
E PERKOHËSHME KULTURALE POPULLORE

Vjeti III.

Nr. 49-50

31 Korrik 1938

PERMBAJTJA:

Red.	- Bisedime të shkurta	faqe 190
D. L. Shantoja	- Kodra mbas bregut . . S O S. »	191
Rosea dea	- «Rijnore» (poezi) »	193
Dr. D. Kortsha	- Nji proponim modest »	194
Ndue Doçi e P.F.	- Fëtyrësime letrare II. Dom Ndré	
Cordignano S.J.	Mjedja »	195
Ndue Doçi	- Dom Ndré Mjedës (tingllim) . . »	197
M. Hasi	- Dom Ndré Mjedes (Tingllim) . . »	197
Sik.	- Nji «po» i çmueshem (Fakt autentik) »	198
R. N.	- Gjithkush atë të veten »	200
Ndoc Kici	- Në votrën e arteve së Institutit «Nana Mbretneshë» »	200
Dede	- Intelektualët dhe martesat (Fleta fëmnore) »	204
Gj.	- Nji gja e pamundun, por (Novelë) »	205
H. Koplikaj	- Posttriba (Folklore) »	207
Sik.	- Galan Kapidani (Folklore) »	209
D. A. Sirdani	- Gjamë (Folklore) »	210
Doktori i shpis	- Këshilli i mjekut »	211
Lul Shkurti e Red.	- Recensime »	212
	- Dromca kistorije »	215
	- Per me argje të kësaj »	216

Çmimi Lek 1.50

BIBLIOTEKA PUBLIKE
"MARIN BARLETI"
SHKODER (2018)

Korrespondenca e "Cirkës,,

Edhe në muej të Gushtit, si në ketë qi kaloi, dy numrat e "Cirkës,, kanë me dalë përnjiherë s' bashkut në numer dyfish.

T. A. - Shkoder - Studjimi është shkruar bukur, por teper gjatë, prandaj s' mund ta botojmë. Per tjetren, ne na dergojshi, do të shofim.

La. Hi. e shok - Shkoder - Çka na shkrueni na erdh mjaft errtë e pakuptueshem, por mund të Ju sigurojmë se na nuk u shmangëmi rregullave të caktueme, Ju falemi nderës per simpati.

K. Sh. - Shkoder - Falemi nderës, tash e botojmë me kohë.

Camaj e Sanitas - Shkoder - Loja teper e kollajshme. Edhe dy shkrimet mjerisht po na duket se s' janë per shtyp.

T. N. Tiranë - Teprija ka mrekullin. Gjithmonë njaj se njaj argument del i merzitëshem, edhe po t' ishte shkruar bukur. Proveni nji herë ndo 'i sënd tjetër.

P. Gj. - Shkoder - Pervec ndo 'i gabimit, është edhe teper e vogel e e kollajshme.

Zgjidhja e Konkursit Nr. 15

I. Rebus : Ulen malet e çohen kodrat

II. Rebus : I vî sh mi i hiesh mi !

= i vîshmi i hieshmi !

Katerkandsh rrokuer

Ger	ba	çi
ba	sta	ni
çi	ni	ja

A thue vështirësija e lojname a por vapa e madhe i bânî këso here m' u shmangë enigmistat t' onë ? Nuk e dijm, por e verteta është se në na erdh vetem nji zgjidhje e dergueme prej dy vllazeneve Z. Z. Frano Kola e Marka Kola të cillët ndëjë në freskîn e Sh' Pâlit të Mirëditës ja duelnë të gjith enigmistave shkoderanë, tiranas etj. tuj fitue edhe çmimin perkatës, mbasi nuk kishin konkurrenta. I lumtë Mirëditës ! Po çmimin e Gushtit kush po e fiton ? Per këtë po qesim nji lojë fjalë kryq qi duket se ja kande shum kuej, por qi nuk është edhe njaj e lehtë sâ mendohet.

Ngani prâ djelmoça qytetarë mos të ju kalojë prap Mëlcija. Me ju kalue edhe kah penda, qe be sa është marre !

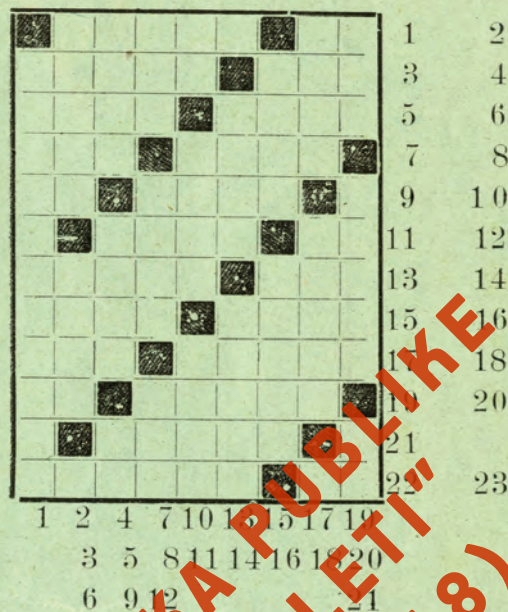
E zgjidhjet m' i dergoni deri me 25 Gusht, tuj mos harrue talonin (se nuk e kam harrue as un)

KOKËTHYESI

Konkursi Nr. 16

Fjalë - Kryq

(Dergue prej Les-Vu.)

Rât

- 1) I pat tretë në Dri Osos së Falltores e i pat shkruar ne Dur...
- 2) Shi, olë.
- 3) Luj kush e ka në dimen n' odë të vet.
- 4) I pat.
- 5) Aj i 1 ngul cofi prej dhimet pse i diq zotnija.
- 6) Shijë e fukarâs tesh në vër.
- 7) Shpati i lumit.

E PERKOHËSHME KULTURALE POPULLORE

Del të paren e të tretën të diele të setcillit muej

PAJTIMET: Shqypni Perjashta

Per 1 vjetë Fr. ari 4.— 6.—

» 6 muej » 2.20 3.—

Vjeti III. Nr. 49-50

Shkoder, 31 Korrik 1938

Copa 1.50 Lek

Bisedime të shkurta

Gjithëka me zanatë...

Diskutimet qi janë tue u bâ në shtypin kombëtar per çashtjen e gjuhës më kanë shti nder mend atë epizodin e famëshem t' Apelit. Të gjith e dijnë se si Apeli piktor i permendun në Greqin e vjeter, e kishte kundra këpucëtarëvet qi nuk kufizoheshin me dhanë gjykime vetem mbi çka pershite zeja e vet, por kalojshin pertej. *Ne sutor ultra crepidam*. Kështu edhe në çashtjen e gjuhës kemi pa e po shofim per ditë një varg artikujsh qi merren me ket subjekt, por auktorët e të cillëve e pohojnë vetë se: «Un nuk jam kompetent gjuhe»; por çka â mâ zî, kemi pa edhe asi artikujsh, të nenshkruem edhe prej ndokuej me alamët titullit akademik, per të cillët, lê qi mund të thohet se nuk janë shkrue shqyp, por edhe pirolla i kjoftë atij qi mund të kuptojë se çka kâ dashtë me thanë. Na duket se në ket mes pergjegjsin e kanë edhe Drejtorët e fletoreve e të perkohëshmeve qi kujtojnë se lahen tue thanë «nuk jemi një mendje me artikullshkruesin», pse tjeter është me respektue lirin e diskutimit, e cilla është e domosdoshme, e tjeter është me pranue me shtypë *bihudellege* pa krye pa bisht.

Po atëherë vetem profesorët, të diplomuemt e degës, paskan të drejtë me u marrë e me shkrue mbi çashtje gjuhësore? Ktû duhet t' ecim pak mâ kadalë, para se me dhanë një gjegje definitive, pse percaktimet *a priori* janë shumë të vështira e çë do gjâ do të merret *cum grano salis*. Dilettantismi është një gjâ e keqe edhe e damshme kûr t' ushtrohet pa themel, pa njohtunin e sendeve të marruna m' u rrahë, ase edhe me qellime të dyta qi nuk kanë per ideal kryesuer lavrimin e hartit a të shkencës qi është objekti i tij. Por kûr dilettan-

tismi bâhet në bazë të një pergatitjes së mjaftueshme, mbas një studjimit t' imtë të çashtjes qi është marrë m' u diskutue, atëherë është shumë i dobishem e shpesh edhe mâ frytdhanës se profesjonismi, pse në sâ profesjonisti punon shumë herë vetem sâ me mbarue një borxh, — a, si thona ka 'i herë na në Shqypni, per buk — dilettanti i vertetë është inzitun e i terhekun vetem prej prirjes së natyrshme qi kâ e prej idealit qi e udhhejek. Prandej kâ gjithfarë dilettantash. Historija na kalxon se në çë do kohë prej dilettantismit të vertetë, prej autodidaktismit, kanë dalë njerz të permendun, specialiste, e deri zheni, në sâ qi eksperjenca e perditëshme na mson se shumë profesjoniste, shumë njerz me diplomë, nuk dijnë me i dhanë gomarit ujë as në landen qi kanë studjue nder universitete. Prandej guri i krahasimit është gjithmonë objektiviteti. Prej gjykimit objektiv të veprave e të thezave të mprojtuna do të dalë në shesh vlera e çë do dilettantit, e jo prej një pranimit a ekskludimit të barmë qellmisht *a priori*.

Por çka bje në sâ mâ fort në fushaten gjuhësore qi u bâ tash s' mraçit në Shqypni, është se në të mueren pjesë teper pak kompetenta të vertetë e teper shumë dilettanta gjithllojit. Na kemi pak, po, vlera të njoftuna në lamë të filologjis shqype, por ato pak q janë, janë të zott perdimend, e drejtimi i tyre do të kishte një rëndësi të pa llogaritëshme në diskutimin e problemave të ndryshëm gjuhësorë. Por ata heshtin e si bëjnë zâ. Kemi të perkohëshme me një traditon të lumnueshem, kryeshkollë me kompetencë e auktoritet të pa mohuem prej kurikuej. Por rrijnë m' anesh e s' perzihen. E pra në na duket se në një çashtje me kâ rëndësi, si është ajo e gjuhës, visarit mâ të çmueshem të kombësis s' onë,

kurrkush qi të jët i zoti nuk ká të drejtë m'u shmangë, por kta m'a fort se tjerët, do të marrin pjesen e pergjegjsís qi u perket, e do ta diftojnë mejtimin e vet mbi çashtje qi, si kjo, përbajnë problemat e jetës s' onë kulture shqyptare.

Harti muzikuer në vend t' onë dje e sod

Perparimi në hart është një nder shëje më të verteta të naltësimit të njëj kombit. Prej këtij sheji xjerr nieri masen e gjytetnimit shpirtnuer të shoqnís, pse dihet se prej mendes e zemres së permirësue rrjedhin punët e mëdhaja, të mbara e të mira. Tue shkue mbas këtij mëndimi na mund të thomi se nuk është i vogel perparimi qi kemi b'a. Të vëm oroe gjendjen e hartit muzikuer sod në Shqypni, e t' a krahazojmë me atë të disa vjetëve perpara. Ndryshimi është i madh edhe është i kjtartë. Sot kemi hartista e hartiste qi i lanë nderë Shqypnis, ëmni i të cillvet është b'a populluer nder gjytete t' ona. Tash e tash lexojmë nder fletore koncertet qi japin e sukseset qi korrin me hart të vet mjaft të shvilluem e qi nuk u rrijn mrapa hartistave të vendeve të perparue. E per m'a teper nuk është një fenomen i jashtërendëshem, të dy a të tre hartistave qi kanë xanë nder vende të hueja, por është një përftim i gjendjes së shoqnís shqyptare të soqme, mbasi per ditë numrit të tyne i shtohet ndo 'i i ri. T' a difton edhe puna qi sod është një publik i hapët qi hartin e tyne e kupton: janë të ndjekun, të shijuem, të lavduem, të çmuem edhe të kritikuem prej si. Pse kritika e bame me vend e me dije është shëj naltësimit edhe naltëson argumentin qi ká per objekt. Nji punë është edhe qi t' a bân qefin m'a teper. Hartistat t' onë nuk kutizohen në program të ndryshem të tyne vetem me muzikë okcidentale. Por i bajnë vënd edhe muzikës shqyptare, prej së cillës kanë një repertor mjaft të gjanë e qi perditë e m'a teper janë tue e shtrí e smadhue. Me vleftsue muziken t' onë kombtare është punë fort e dobishme, pse edhe i pelqen shumís së popullit qi nuk e ká edukue enë veshin me muzikë okcidentale. Kangët qi deri dje, e bukra në vetvedi, nuk t' është b'a me i ndí, kaq keq u këndojshin, sod në gojë të hartistave t' onë shijohen e janë knaqa e publikut. E jo

vetem publikut shqyptár, por edhe per të huejt. Thote një prej këtyne se kangët shqyptare perparandej nuk i u pelqeshin e u merzitë tue i ndigiuë: i u dukëshin vetem zhurmë, brimë e kurrgjá tjetër. Opinioni i tí mbi muzikë t' onë ishte krejt . . . negativ. Por tash, mbas qi ká ndí kangët shqyptare tui i këndue Marije Pa-luca, ká ndrrue faret mëndim. Thote se rrin me andje pá u merzitë aspak tue ndigiuë kangët kombtare shqyptare. Çka don me thanë kúr interpretuesi i muzikës është hartist! Por na sod nuk kemi ve'em interpretuesat të zott, kemi edhe kompozitore. E kompozitora jo popullorë, t' improvizuem, por qi kanë qitë vepra të çmueshme mbas studjimesh të bame me pasjon e me qindresë, e veprat e tyne janë të punueme mbas teknikës së hartit. Muzika, si thame në fillim, është një nder shëje m'a të kjtarta të gjytetnimit të njëj kombit; jo vetem por është edhe faktor i fuqíshem i edukimit të njerit, shkak të zgjuemit i ndjesinavet të nalta. Tue konstatare gjendjen e hartit të muzikës sod në Shqypni, na mund të thomi se kombi i ynë ká perparue.

Kolonit verore per fëmi

Plasme të xetit! Na mbyti vapa e pluhuri! janë ankimet qi ndihen tash e tash në ket kohë, me këdo qi të flitsh. E të shkon mëndja te luginat e freskta kú të xetit ruk ndihet aspak e pluhun nuk ká, ase te brigjet e detit kú kalohen orët e zhegut të ditës nd' ujë.. tue mardhitë. Æshtë e kandësishme në ket stinë vape me e lanë gjytetin e me dalë me verue në dët a në mal, me të pushue mendja e trupin, tue u argtue, tue mos mëndue per kurrgjá, tue i lanë në njare anë per do kohë të gjitha kujdeset. Shpirti e trupi forcohen e marrin fuqí të reja per me i a h'i në vjetër persí punës së zakonshme, m'a me zëll, m'a me qindresë. Perjashta kjo andje është b'a të thuesh si një baní. Të gjith donë me dalë po të jenë pak në gjendje e të kenë kohë të lirëshme. Të rrijn, edhe njata qi hjekin m'a keq tue lanë shpín, se tue ndejë në qetësi e në komoditet të zakonshem të shpís së vet. Por ato kanë m'a arsye se na. Jetojnë të mbledhun nder gjytete, fsh në fsh nder ato shpija si me

(vijon në faqen 192)

Kodra mbas bregut . . .

S O S

Ha ha ha! ça kam qeshë! Sa pare bân me qa? Me bâ me qeshë tjerët veç? Mâ mirë të qeshi un vetë. E kam qeshë e jam kënaqë, faleminderës . . . «Shtypit»!

Janë tri vjet që «Cirka» po botohet. Qyshë në Numrin e saj të parë, mos gabosha ajo ka pasë çelë një rubrikë shumë me vënd e të çëmueshme: «Cirka pastruese», ku Lul Shkurti nisi fushatën kundra bastardimit të gjûhës s' onë. Mbas tij të tjerë shkrimtarë në zâ, si Logoreci e Dr. Dj. Kortsha, mueren pjesë n'at fushatë. Kur qe një ditë . . . po na dalin në shesh tri gërma S O S! Kushtrimi! Këto tri gërma e paskan alarmue «Shtypin», pse Shqipnîn s' e besoj. Ato tri gërma i qenkan bâ «Ma-ne, thekel, pharës» e Balthazari shqetsohet. Pse jahu? A po pse ato tri gërma qeshë un i pari me i a hjedhë publikut shqiptar? Un e di fare mirë se ku i dhëmb redaktorit të «Shtypit»; por faji nuk është, qe besa, i emi në qoftë se atij i bâhet ferra Brahim. As nuk është faji i em në qoftë se stili i em është mâ fort një «cocktail» se një «shirup drandofillesh»! A por në regjistrin e fajeve publike u dashka njëhë sod edhe ai, me dashtë gjûhën e vet? Me u idhënue kur konstatohet se kjo gjûhë dita me ditë po bastardohet, po bâhet «çorbë derri»? Me qitë kushtrimin? Po kush dreqi do t' interesohet për gjûhë, po nuk u interesuen shkrimtarët? Gjûha nuk i grabitet kuj! E kur ndokush mundohet t' i a grabisi, e i a grabitë kur i a përçudnon, atbotë ai qi e don gjûhën e vet ka të drejtë me qitë kushtrimin e me bërtitë: Qe hajni! Hajni alarmohet? . . . Marshallah! Madje kjo kishte me qënë e mira . . .! Por halli është se hajni ndër në nuk po alarmohet aspak, por . . . Shtypi! A keni pa ksi rrezikut?

Nuk është nevoja me pasë një kulturë të madhe për me dijtë se në Francë gjindet një farë institucioni qi quhet «Académie française». (Se kur e prej kuj qe themelue tash u a difton Laroussi! mjafton ai i vogli.) Qëllimi i kësaj akademije qe në fillim përpilimi i fjalorit e tash ndera mâ e madhe qi një shkrim-

tar frëng ândrron është, me u njëhë mis i kësaj akademije. Charles Maurras e André Maurois, të pranuemët e fundit, presin ndër këto dit me të rrahun zëmre çasin e madhnueshëm t' asaj ceremonije qi tash u ep tagrin me u shtue êmnit të tyne fjalzat magjike: «de l' Académie française».

Edhe një send. Tash shtatdheteletë vjet botohet në Paris një fare fletoreje qi quhet «Le Temps». Aty krye jave, ne e êjte, një farë «Lancelot» shkruen mbi «Défense de la langue française»! Janë artikuajt, mbas mendimit t' em, mâ të bukur t' asaj fletore në zâ. E ça? A ka ndigjue der tash ndokush se është alarmue shtypit frëng për këtë punë? A thue i është marrë erzi Francës e gjûhës frënge? E pra kjo gjûhë barasue, për kah lavrimi, me t' onën, është gjithnjë si Frànca barasue me Shqipnîn.

Un nuk kam aspak mënden me polemizue këtu me redaktorin e Shtypit. Polëmikët e dijmë tashmâ si fillojnë e si mbarojnë ndër në. Ti i flet kuj për gjûhë, po thomi, për stil a për art e ai të përgjegjet tue të shâ nânën! Jo pra polemikë, por si thotë frëngu, disa pika përmbi i. Janë të nevojshme. Na qortimet atnore . . . i pranojmë, por un kujtoj se nuk është qënë aspak punë me vënd me porositë Lul Shkurtin a tjerët «t' ulin gradën» nxehtësis me të cilën e kanë kapur punën. Kjo gradë nxehtësije nuk do t' ulet, por do të çohet, zotni. Nuk janë çashtje të kota qi rrahen, çashtje vetëm akademike. Çashtja e gjûhës është çashtje jetësore e çdo korri e aq mâ fort për kombin t' onë aq të vjetër sa të vogël. Nuk jemi tue i dalë zot një dialekti të Kinës por gjûhës s' onë, vërtet mâ të çëmueshëm e gurrës. së parë të pavarsisë t' onë. Në kemi qënë at herë tepër të vogël, nuk kemi qënë të zott me mbajtë mbi gjat e njëmë fletët e trasha të Carri-ut, por fjalët e tija na janë dhënë nën të tritë të trun për tuemë një poetit t' onë kombëtar, nuk i harrojmë: «Osservi siccome il perder la lingua, legioni e suggelli la perdita dell' indipendenza». Mâ parë janë lypë Frashërat e Frashërat e mbandej, vetëm mbandej

mund të kremtohei njizetepes vjetori i pavar-sis shqiptare. Janë qënë gjithmonë e gjithkund «Lahutat» ato qi kanë tingullue pikë më së pari në vallen e liris! Jo, zotni, ato fjalë na nuk i kemi harrue. as nuk i harrojmë! E tash qi jemi bâmun të mëdhaj e jemi të zott me i çelun vetë fletët e të mëdhajvet, na mund t' u bijmë edhe dishmë tjera, varjacjone të një themi të vetëm. Qe disa: «Asnji popull nuk jeton më gjatë se dokumentat e kulturës së tij» na thotë Hitleri (prej vetes, apo marrun kund uha prej të tjeret, ça për çashtjen t'onë nuk ka rëndësi). Mjekroshi Rabindranath Tagore na thotë: «Gjûha e një kombi është si kombi vetë. Kjo përparon asë des, nuk mundet më u ndalë». E tjerë, e tjerë, e tjerë.

Me 27 të ndandorit të vjetit të kaluem mbajta në studjon e Lausanne-s një fjalim radjofonik mbi Shqipnî. E kishe mbarue me disa fjalë shqip. Banon tash ndandmëdhet vjet n' at qytet një shqiptar. Një shqiptar i fjeshtë, pa tituj! Një qi e fiton bukën e gojës me djerrsen e ballit e të kâmbvet. Mbas fjalimit shkova me disa miqë me pi një kafe në shtëpin

e tij. Buzëqeshun zoja e një vajzë prej Korçe na pritën, por të zonë e shtëpis nuk e pamë. Po presim. Tekembrâmja pyetem për të. Na përgjegjen: «Nuk guxon me dalë. Asht tue qan' odë të bukës si fëmija. Për të parën herë qn ndien tue folë shqip në radjo».

Do t' a ulim gradën e nxehtësis me të cilën e kemi kapur punën?

Lott e atij tregtari të përvojët në dhë të huej janë përgjegja më elokvente. Gjûha shqiptare është malli i të gjithë shqiptarvet, por për shqiptarët në mërgim kjo gjûhë është Shqipnija. Me këtë gjûhë ata jo vetëm shkruajnë e flasin, por për këtë gjûhë ata edhe qajnë. E nuk kanë turp! A doni edhe një fjalë të mbrâme?

Gjûhën t' a ruejmë të pastër dhe . . . të pastra t' i ruejmë bisedimet mbi gjûhë. Mos t' a ndyejmë gjûhën me lymën e politikës. Gjûha nuk do të jetë, sikur shumë herë fjala Atdhë, për dikë «hyjneshë qiellore» e për dikë (redaktori i Shtypit mos t' alarmohet! po kopjoj Schillerin;) e për dikë . . . «lopë për t' u mjelë».

D. Lazër Shantoja

(vijon prej faqes 190)

kënë zgjoj bletash, pá shkrepë mbë to rreze dielli, pá ajr, pá oborre, pá blerime, prej të cillave, në disa rruga të ngushta, me dashtë me pá qiell me sy, duhet me shtremnue kryet në short me këputë ashtin e qafës. Na, perkundra, pergjithsisht tue folë, nuk e ndijm aq fort nevojen me dalë me verue. Nder shpija t' ona me oborre, kopshtije, mbushë me blerime, të dâme zakonisht njana prej tjetres si kûr villa-t, kemi ajr, dritë e diell mjaft. Por me gjithkëta me dalë me verue, gjithkuej i kande. Edhe është e vjefshme. Sidomos fëmija e ndijn nevojen edhe perfiton më tepër. Trupi i ti shdrivillohet, mërr shndet e fuqi tue luejtë, tue u hjedhë, tue u njitë maleve ase tue bâ mnót nd' ujë. Prandej kolonit verore per fëmi kishin me kenë shumë të dobishme me kenë se organixohen me një kriter praktik e bâhen të pershtatëshme per ta. Tash këtë nuk është vëndi per me e rrahë ket çashtje iuntisht. por në vî të pergjithshme kishim me thanë këta: kriteri mbas të cillit duhet t' organizohen ko-

lonit verore per fëmi është fjeshtësia. Punët me program të gjanë e të nderlikuem gati perherë dalin huq. Prandej është mirë qi seji-lli gjytet t' a kenë vendin per kolonit verore per fëmi, kështu qi fëmija, tue mos u largue eper prej familjeve, kishin me kenë të lshuem më me andje prej këtyne. Kishim me thanë edhe se bjeshka është më e pershtatshme per moshë të fëmive qi mbledhen në kolonit. Na këtë në Shkoder kemi kâzmu e Bogen, vende klimaterike të sprovueme per efekte të mira shndetsore. Një a dy shpija njasish qi ndertojnë malcoet per verim — e tash janë tue i ndertue mjaft mirë — kishin me kenë mjaft të pershtatshme e shpënzimi kishte me kenë relativisht vogel. Per këto janë imtime, nder të cilla si thame, nuk është këtë vendi me u shtu. Por këta po e thomi. Nder bjeshkë fëmija jo vetem perfitojnë kah âna e shndettes, por xanë edhe me e njoftë Shqypnî e vërtetë e janë prandej edhe me e dashtë më tepër.

“Rijnore,,

4. Pendës sëme

Pend', qì pá u dridhun shkrueshë n' koh' t' kalueme,
kúr une, m' anesh mëmet tui i qitë,
t' folshe për dashuní sod të harueme,
por qì në zëmer rríjshin tue goditë

gerdhën e bukur kû dallndyshta 'i ditë
do t' xente vend; n' njëñ an' ké mbetë, e shueme!
Me zëmer tème sod priton m' u njitë,
si dashunít qì koha i muer me t' shkueme.

Por, eja sod e shih e zoja a jé
me shkruet pá u dridhun hiq si ndër koh' tjera;
sod s' janë andrrime qì n' t' aguemit tresin.

Sod n' zëmer tème njimij' gzimë e presin
vashën e bukur qì rrethon prendvera,
vashën qì mbluene zânat me haré.

5. E para shetí me ty

Me sy të rí shikjova dje natyrën;
s dij: fushat, malet kurr nuk i kam pá
buzqeshuna njashtu, kurr une styrën
s u a pásh aq t' ambël e tue shndrit' padá.

S dij n' zëmer tème se ç ndiesi dje rá:
m' u duk se bari e lulet muerën lyrën,
filluen me kndue kah' pán se s jam tue kjá . . .
e shpendt me dashuní m' u duk se kqyrën.

Kerkova npër natyrë Orën e lume
qì zëmrën tème e bâte hareplote
si kurr e ngráta s kje ndër koh' t' kalueme;

gjithkahë e gjeta t' Bukrën qì m' shikjote,
pse gazi, kanga e dashuniya e gzueme
ishte gjithkah' kû shndrit' te flyra e jote.

6. Vashës së smuet

Mâ flok't mos t' shkojn me lá
sod zânat nepër kroje,
bylbyli pyll's tue rá
kangën sod mos ta lshoje,
erën mâ ganxhja e ré
mos ta përhap' për né.

Dikúr zânat gëzuene
tu kroni kúr dý duer
freskin e ti provuene,
as gzimi nuk u u buer
kúr s' bukres i erdhi rêdi
kronin me e pas' për vedi.

Dikúr mbi deg' bylbyli
këndonte shënd e verë,
n' sá bosh rrínte zymbyli
qì punën mban: at'herë
e bukra nd'j nën hije
qendiste paj' nusije.

Me lule, qì perorë
mbamjet sherbim u bâní
me lagc' mbajtun në dorë,
terbohej at'her' vllâni,
kur kjo me shogë ditën
andrronte koh't qì priten.

Por sod balçmet qiellore
mbar' zânat po kerkojnë,
për t' bukrën qì, mizore
orligat e mundojnë;
për t' bukrën qì n' at krue
nuk muji sod me shkue.

Bylbyli e lulet mbarë
heshtueshem sod kan mbetë,
jan tue kerkue nji bár
të ligën larg me e tretë . . .
Idhnuem â pylla e vllâni,
gzimi i dikurshem prâni.

Ká me lulzue prendvera:
ndër kroje zâna e orë
kan me kerkuem at'hera
njatë qì i knaqi prorë;
valles kan me ja thânë
porsà ta shohin prânë.

Kà m' u përhap' at'herë
pylles nji melodi;
çonju, mos rrîni t' mjerrë,
bylbyla pleq e t' rí
çonju se kthei haxhja
nisnjani kangë t' beja.

Lule, ju erdh ngushllimi,
pse zhegu kúr t' kalojë,
kà me këthye m' jue gzimi,
keni me kndue pá drojë,
pse prap me lagc' në dorë
kà me ju njom' nji Orë.

(vijon)

Rosea dea

NJI PROPONIM MODEST

«Rrymës së fortë nuk i delet përpjetë», thotë një fjalë e motshme me të drejtë. Dhe uji i madh që rjedh nuk pritet me perdët që mund t'i ndërtojmë përpara. Drejtimin mund t'i a ndryshojmë, veç se një shtrat e do pahall dhe në mos i a lënçim na e hap ay vetë. Po kështu është dhe me rrymën e unjisimit të gjuhës së shkrimit të Shqipes. Këtë s'ka burrë që e ndalon dot. Dashkemi s'dashkemi na brezi i sotëm, një ditë prej ditsh dhe populli i ynë do t'a ketë doemos gjuhën e përbashkët të shkrimit. Prandaj sa të çajm kopalla, të duam të bëhemi profetë, a t'i bjemë më kot murit me krye, apo, ç'është më keq, të grindemi me shoqi shoqin me polemika të pahijshme e të dëmshme, është urtë që t'i përvishemi punës me gjak të ftohtë dhe me zell e kujdes. Dhe duhet të jemi realistë. Ky është kushti kryesor. Prandaj duhet t'a dijm njëherë e mirë, se unjisi i gjuhës së shkrimit, kjo punë vigane, nuk bëhet me urdhra e qarkore, me dekrete e ligjë. Se s' del e mirë, apo më drejt, s' del mirë. Bile del shumë shumë më e keqe nga ajo udha e hekurt e ati Carit të Rusisë, që pat thënë «Kështu e dua un!» E dihet mirë se ajo udhë hekuri ish sa një mizë në krahësim me malin e Tomorrit t' unjisimit të gjuhës së shkrimit. Mirpo nga ana tjetër ka dhe aso sende që mund të ndreqen dhe me qarkore. Veç se puna duhet filluar me sistemë dhe urtë e butë. Duhet nisur nga më të voglat, prej asi gjembash e ferrash që as shpojnë e gërdhishtin, as përgjakin e lëndojn!

Për të hapar shtegun duhen qërruar më parë nga të gjitha ky lloj ferrash e gjembash. Në këtë kategori hyn p. sh. grafija a mënyra e shkrimit t' emrave të huaj. Këtë mund t'a caktojë fare lehtë një farë komisi letrare që të formojë Ministrija e Arrsimit dhe jam i bindur se askush s'kish për t'a kundërshtuar grafijnë që do të caktonte ajo komisi, se kurrkush do të mos fyhej nga një punë e tillë. Po marrim disa shemblla praktike. Në radhën e parë kemi grafijnë e emrave të huaj që e përmëndën më sipër. Këta mund t'i shkruajmë në një nga këto tri mënyra: 1) në bazë të foneti-

kës, si bëjnë sërëbët, 2) duke e ndryshuar emrin pa e prekur mbiemrin, si bëjnë italianët apo 3) duke i mbetur besnik grafisë personale, si bëjnë gjermanët. Le të marrim si shembëll emrin Jean Jacques Rousseau. Këtë do t'a shkruanim 1) Zhan Zhak Ruso, 2) Gjon Jak (gegrisht) e Vani Gjokë (tosk.) Rousseau dhe 3) Jean Jacques Rousseau. E dyta nga këto tri grafi duhet përjashtuar doemos. Dy të tjerat kanë të mirat e të këqijat e tyre. Por pas mejtimit t'em duhet pëlqyer e treta. Sido qoftë dorë për dorë do të mjaftonte vendimi i urtë i komisis që duhet të përbëhet prej kompetentësh që kemi sot për sot dhe fitimi do t'ish mjaft i madh.

Kaq punë e lehtë sa ajo e grafisë s'emrave të huaj është dhe ajo e lakimit të tyre. Për këtë duhen kqyrur, pas mejtimit t'em, dy pika: 1) fonetika dhe 2) natura e Shqipes, duke e ndarë emrin prej prapashtesës me një vijzë. Që të qëndrojmë te shembëllat e sipërme, fjalën J. J. Rousseau duhet t'a lakojmë si emrat femrorë — mbasi mbaron me tingllin o — e duhet thënë *Rousseau-ja* e *R-s* dhe jo *R-i* e *R-it*.

Gjithë kaq e lehtë është dhe grafija e fjalve të huaja që mbarojnë me *-isem* apo *-ismë*. Në këtë punë mjafton të merret para sysh vetëm fonetika; prandaj mund të shkruhet *naçjonalizëm-i* apo *naçj.-a*. Po t'a caktojë një herë zyra kompetente grafijnë e këtyre fjalve që kanë hyrë në Shqipëri, besoj se kurrkuj do të mos i bjerë më as ndër mënd për të gjetur qimen në qull.

Kjo është, pas mejtimit t'em, mënyra e vetme dhe e urtë për t'a përgatitur truallin, pa tronditje, unjizmit të gjuhës së shkrimit. Dhe shtoj se ky mejtimit t'em është vetëm një proponim modest.

Dr. Blevat Kortsha

Bibliografi

- Pierre Brondani*. — Le Volontaire — Paris Librairie Plon — Prir. 18.
Milo Sotić Garra. — Plagët e Kurbetit — Tregovë — Tiranë — Shtëpia Botonjese «Kristo Buarasi». Qmimi: lek 3.
Mitrash Kuleti. — Nete Shqipëtare — Rrëfime Bukuresht — Qmimi: lek 8.

Fëtyrësime letrare

Në krye vjetin e dekës të nti Shqiptarit të madh

II.

Dom Ndré Mjedja

Ky artikull qi po çojmë me botue në të Ndërshmen Perkohëshëmën «Cirka» është i At Cordignanit¹, qi aq fort po mundohet për të mirë e përparim t' atdheut tinë fort të dashtun si edhe bashkë vëllaznit e ti.

Është kënë bā në rasë të shtatëdhjetë vjetorit të Veteranit të Madh Shkodranë fort të Perndritëshmit Dom Ndré Mjedës, polilog, glogolog, gramatikolog, shkrimtar e poetë i madh i tokës Ilire.

Por tesh Dom Ndré Mjedja ká dekë, s' është mǎ! Dom Ndré, Dom Ndré, shì mbë njetë ditë qi po e çoshe për botim, m'erdh kumti i zì i dekës së sate i cilli ma malcoi, ma farmakoi zëmrën sa s' ká, e njaq i pá pritun e i pá kujtuem sa kurr s' e xūna besë déri sa s' m'erdh lajmi mǎ i sigurtë.

Po a kurr s' kam me të ndie mǎ tui ligjirue me atë gojë t' amblë si mjalta? Kurr s' kam me të pa mǎ mbë kathedrë tui na mësuë Shqipen, qi aq mirë e dishe sa kúr na e mësoshe me atë hollësi të pashoqe qi kishe, na lëshë pá gojë? Kurr s' ká me u pergjegjë mǎ të pëvetunavet tona të shpejta si e kishe zakon? Kurr s' kam më të pa mǎ tui këthye o tui ardhë në shkollë, neper rrugina të Seminarit, me Bogdan a Bud nensjetull? E mǎ s' kam me të gjetë mbë atë tavolinë të mbëlueme me libra karta, letra rivista e fletore, kúr të kthei në Shkodrë, sikúr të gjeshe kúr vishe me u pjekë mbë Tÿ? E mandej a s' mbë pate thānë kúr u dava prei Teje, se kur të ktheshe kishem për të gjetë: «SCODRA» të mbarueme, Artin e Ligjirimit të rikëqyrun, Budin të komentuem, e?

Ti diqe Dom Ndré në sá na ishim larg Teje, por aú s' ka gjá, djelmnija e Shkodrës jetike të ka shoqnue, të ka nderue, e njasaj Shkodre së cillës ti, i fale çka mǎ të bukur, të kândshem e t' amblë ka kanga lirike Shqip-

tare². Universitarët të kanë bā rojë, të janë bā kunorë, të kanë barët me duert e veta, e të kanë shpallë të gjithë një zāni, një mëndje e një zëmre për Profesuer e prís të vetin. Dom Ndré a diqe?

Ah! jo, jo, deri sa rrezja e diellit të xëjë ketë tokë Ilire, deri sá të këtë burra Kastriotash, Gencash e Agronash, déri sá të këtë frymë Shqiptarit, e déri sá të këtë një giubhë Shqipe Shqipnija e të bijtë e sai, kurr s' ká me dekë, por ká me mbetë se ká me mbetë në zëmër, në mënde e në gojë të Shqiptarit.

Të falem Dom Ndré e i lét tÿ të kjoftë mbi vorr moti e stina!

6-VIII-1937 Shëna Prënde

NDUE DOÇI

«Pata rasë me shprehë mëndimin tēm mbë një mënyrë të shkurtë e të permbeledhun mbi këtë shkrimtar, qi më duket mǎ i madhi poetë klasik i deritashem i kombit Shqiptar, në rasë të disa poezivët qi më dha për pjesën antologjike të botimit të tim: «Lingua Albanese».

Manuale Hoepli. — Milano, 1931 faqe 226-227.

Në kjoftë se ká të mëta për t' u kja është se Dom Ndré Mjedja na ka lānë teper pak dokumenta të gjenit të vet poetik, o mǎ mirë se gjenin e vet s' e shtini në punë mbë një fustë mǎ të haptë e nd' atë të ëndun e në mënyrë të rrëzuar në të pjekun të vet.

Meshtari i pernderueshm, vëllā me Argjipeshkvin shumë zelltar Tënzot Kazer Mjedën qi zhvilloi me lavd të një prelati të dëjë për zyrë të vet, misionin nder dy Sektō mëdhaja e jetike të Shkupit e të Shkodrës tui ja pasë mënditë gjetet një moshë qi mǎ e shumā e njerzve mund të ja mbërriejnë, në të cillën mundet me rrësye me u thanë se mbërrinë në shapë të pjekunit e mēndes njerzore përpara se me u zhgarrue me shapë të shpejtë fuqit e tija. Prejta e lypë qi të këtë një dishmi mirënjohësie të meritue me disa simpatije e dashtëniye gadi bōnore prei së gjithë njasish qi e kanë pasë mësues e prís na lamë të veprimit e qi kanë me i trashigue

1) Asht kënë shkruar në muej të majit, por del vetem tash prejse auktori u largue disa muej; por pá ndërrue asnjë fjalë tui kënë se auktori s' e pau t'arësyeshme). Shënim i perkëthyesit.

2). Këqyr artikullin e Filip Fishtes në: «H. D.» 1931 fq. 595. (Sh. p.)

visaret e mësimit e të dijës së Ti. Mjedja është poeti që ka shti me perfundime krejt të lumnueshme atë rrymbë të pastrë klasiqizmi nd' art që është shprehja e amshueme e gjenit estetik të njeriut në mjeshtri të fjalës e të vargut. Parasim i perkryem ndermjet të mendimit e të trajtës, i rrjedhun prej aso perjudhe harmonike e plot virtyt të jetës e së historisë që shmanget njinji prej skajesh kundërshtare, i tillë është klasiqizmi që kalon prej shkelqimis së Greqis tu fuqija e matun prej ligjësh provanore së Rromës, e kadalë kadalë kalon ndermjet breznishë së peritime prej kulturës së sai e prej dritës së fës së kështënë në Dantin e prej këso mëndje vigane së njerzimit mbarë shëndritet e trashigohet kohë mbas kohe, për me folë vetem për Italin, neper Rilindjen, në shekull të pësëmbëdhëtë e deri në shekujt e Parinit, të Foskolit, të Leopardit tui u shprazë ne e mbramë në më të madhin e të shkelqyeshmin perfaqësues modern të klasiqizmit, Giosuè Carducci.

Në Dom Ndrë Mjedja me gjithë këtë mundemi me da dy perjudha kohe e dy mënyrë. Kemi të parën perjudhë të perfaqësue prej poezish së Tija "Juvenilia"; janë vjerrshat neper mjet së cillash vjen tui u perforcue shpirti poetik e të perkryemit e pëndës së Ti në fjalë e në varg. Tui këndue ato punime të para të Zanes së Ti, s mund të rrijë njeriu pa ndie dishka, nuk po thom teper të zakonshem (convenzionale) por arkadik nd' atë të shfaqun sqenash natyrore o shtëpijake. S mungen sigurisht as arti as ndiesija, por arti më duket i lidhun për një trajtë a sjellje të njëi shkolle e vetë trajta është lidhë me rrymë (motivi) poetike të thuesh të detyrëshme që ndokush mund të ja shkruet Arkadis së sqenavet të vogla baritore e ndokush tjetër ndoshta më mirë njëi romantiqizmi të pacaktuem si ai i Grossit. Me gjithë këtë prep po e thom, rrjedhin prej njëi gurre së freshtë e së gjallë poezije së vertetë e së ndieme; por prap gjeni mbetë teper i penguem e i drejtuemë ne një v. Por nder poezina që ndjekin të papëngume (ndryshei pra prej "Bylbylit",³ e me shfrim ahtesh e dashtënish shpijare o dishrimesh atdhëtare, Zana e Mjedës shkon tui marrë gjithë herë më hov e vrull e lëvitët me njëi fluturim më të lirë kah qiellë më të gjana. Zotërimi i trajtës bāhet i plotë, perse giūha është gatue me u sherbye shfaqjevet e ndiesivet të Tija të rrehta e bujare. Kah permbajtja e kah trajta, në sulmim e në mallkim kundra çdo shkelsi së shëjtevët tagre njerzore, Mjedja rri krahas me atë giūhë t' At Gjergj Fishtës, shpatë me dy teha; ndonsë ky të djeg më teper në satyrat e

3). Koliqi thotë nd' artikullin: «D. Ndrë Mjedja» që botoi në: «Cirka» fq. 203:

«Në Vajin e Bylbylit dridhet një mall jo konvencional, por i sinqertë, një mall i mprehtë që lëshon dritë të çudiçme mbi rinin e mergueme, në vende të hueja dhe mbi luften që në shpirtin e ti vertë shqiptar padurues zgjedhash së çdo lloji, zhgrehej kundra dishiplinës e rregullave të forta pranue vetvetiu.» (sh. p.).

veta të paharrueshme; vetem do vū oroe se këtë është në shpirt të gjitha shpagimevet konbtare e mënyra e "huamarrjes", i pershtatet më një mënyrë të posaçme Shqiptarit.

Dy tema që pat për zëmër poeti nder vargje të veta janë ato që i perkasin familjes e atdheut; për lënë mbas dore ndiesin e miqsis. Mālli për atdhë që e shtypë për një kohë të giatë të këndimevet që ka bā sidomos nd' Itali, i qet nder mënd vëndin e dash-tun kū leu me gjithë shka i perket familjes, dokeret, giūhës, si diçka të pā shoq e domosdo më të naltë se të tana sēndet që munden me u gjetë tjetër kūd. Asht të shndrruemit që natyrisht bān mëndja e njeriut për gjithëshka do më fort. Kā nder vargje të tija paraqitje tejët të bukra i dodbīsh shpijare të njëi dhimbës së pā shoqe e së kthellë sikursë nd' «I Tretuni», e nd' «Andrra e Jetës»,⁴ të cillat i xier ndoshta pā mëndue, prej kāngësh së popullit, që janë nder më të çmu-shmit florij të letersis pā llastime e shtrembnime të popullit. Pse duhet vërue se Mjedja nuk e temelon poezin e vet në popull, s. P. Fishta, por veç hera herë ndien prej si do jehona të largta e të bukra për mrekull.

Kū Mjedja ngrehet mbi kulmin më të naltin të poezis së vet, është në zhvillimin poetik të kohëvet të kalueme.

nder disa ode, nder disa vargje tinglimesh, p. sh: Lissus,⁵ disa endë të pabotueme, Mjedja mbërrinë të perkryemit klasik të Giosuè Carduccit (Miramar, Tu Gurrat Klitumnit, Çaira etj.) të cillit i shēnblen disa herë nder trajta, i pergiān nder motiva e njerë e madhnueshme ja pasqyron.

E Shqypnia me gjithëse nuk kā njëi zhvillim njëi poftjeje e të pā varun prej rrethis politik së gjytetnimit Evropjan, jashta rrēnesës së perbasavet të vet etnikë e giūhësorë, me gjithë këta paraqet shfaqje të madhnueshme në të ndeshunt e në të perpjekunt

4). E Koliqi që çka shkruet: «Andrra e jetës», poemth i kulluetë, ma i bukrë që lulzoi në kopbajet e letresis sonë, me pak vistra tubzash këndon njëi histori të kandëshme e të dhimbëshme njerzore e shpijtare. Gaz e lot ndrisin aty; dashunija e deka qendisin prrallën e perditshme të jetës. Ky prift i vrashtë në dukë mēla vargje ma të pxehta e të pastra që njëi gjuha e jōn mēdashmē. Jo vetem diti të per-shkruet atmosferen nistēdoze në të cilin zgjohet pā pritmas zēmrat, e vashave drit e tē qit d fālē i zgjim dhe vegimet e ambia të peraktueme që u a rrombejnē menden, por këndoi, ai që nuk e njofti mētesen, lavin e dashtunis amtare mbi djep të dashnjes së vjetër» (fq. 203) (Sh.P.).

5). E Koliqi po nd' atë të perkohshme, po nd' atë artikull thot tui e këndue Mjedën: «Lissus njehet kryevepra e të kësaj dymbëdhëti tinglimesh zhdivillohen me krye fuqi plot dhe saqi i këndue vepra e skulptori. Vasha e luftarë, mbretë e mbranesa t' Iliris dalin gjallë prej atyne vargjeve si prej me merrt të njëi asiljeji.

E më e deti, shka e valve bajnë me qarkullue nd' atë ringjallje të Shqypnis së lashtë njëi freski të shndoshtë heroike. Ndihet krenja e Poetit aty tue këndue lavdit e gjakut që rridhte ndër det dhe gezimi mizuer i ti kur patershanat t' ona zmbapshin valangjet e legjonet greke e romake.» (Sh.P.).

gjytetnimevet të ndryshme qi janë vù njëni mbitjet-
trin e janë, si në të tănë bregun e Dalmatis, të per-
faqsueme prej monumentash qi mjerisht zjarmijet e
plojë të Turkut nuk i kanë lanë pa rrenue nd'asnjë
vënd. Shpirti e ajo trajtë tragjike trishtimi e vajti-
mi qi shperthen në mjes aq shumë gërmadhesh e rre-
nimesh, e vëjëjtet e të hjekunat e popullit të vet,
i apin shkas të madh pësimi e frymëzimi së fortë
poetik: pësim e frymëzim qi i kanë dhënë shpirt e

gjallësi vargjevet të tija e kanë xjerrë prej pëndës
së ti shka më të mirë e të bukur ka kanga lirike e
gjenis së tti. Kombi Shqiptar do të ja dijë për ndër
për jetë të jetës e do t'urojmë qi ky kombë mjes
së kundërshtimesh ndër të cillat endë sod gjindet i
perplasun të xjerri ushqim të perherëshem e të per-
bashktë.

Shkodrë 28-V-1937

P. Fulvio Cordignano S. J.

Mâ të madhit Klasik Shqiptar Glotolog, Poetë, Shkrimtar Dom Ndré Mjedës

*O Shqype, o zogjët e malevet, vajtoni
Mbi vorr të Lirikut t' uej qi u thrret në "Lirija",
E tui flutruet ju kând e kând kumtoni
Nëper vërrije e fëshate e bjeshkë qi kà Shqypnija:
"Ju diq Dom Ndreu!" Ju vajn kurr mos pushoni!
Zânë nuk ja ndiejnë mâ nëzânësit as rinija
Në kathëder, nëper fletët e arta! Po lotoni
Bylbyla, ofshe edhe ju, perse robnija
Kur driten e Liris ju fikte e shote
Në zëmer t' amblat ndiesi pr' atdhë e Zot;
Mjedja, me tinguj të vet ju ngushullote,
Kur në "Vaj të Bylbylit", aq me mäll ju thote:
Çka ka toka, bylbyl, ndërro stinë e mot.
E mëndje e zëmre Ai kurr, jo, nuk ju lëshote.*

Ndue Doçi

Shëna Prende, 4 VIII-1937.

Në dekë të profesorit tim Poetë Ilirik gramatikolog e shkrimtar

DOM NDRE MJEDES
(Tingllim)

*Kjani, ju Zâna, e kurr jo mos pushoni
Neper mâje të thepisuna e në shkambije
Kâ mbretnon Shqypja e lëtas shushëritë kroni,
Kâ në duer Fatosash, Flamri i lëshoi tokës hije.
E prej bjeshkesh kâ jeten në paq kaloni
Lëshonju kâh Shkodra, Zâna, me shpejtje
Permbi vorr t' Amblit ah! kjani e vajtoni,
Dnesni më male, fusha, fëshate e vërrije:
Ka dekë Ndré Mjedja, e në fushat e Elisë
Ka shkue më u pjekë me të blashin në rrëzë Kruetë
Me Agrona e Genca mbretin t' Iliris
Të falem Dom Ndre! Ty në moshe shtatëdhjetë
Mbi vorr të rimun prej lotësh, të pershnatim të tănë:
Dritë tui t' urue me mäll në Giuhë Tërës Amtare.*

M. Hasi

BIBLIOTEKA PUBLIKE
"MARIN BARLETI"
SHKODER (2018)

Nji "po,, i çmueshem

(Fakt autentik)

Kohen e luftes së madhe, kúr Austrija kishte zaptue Shqipnin, i madh e i vogel, qyte-tas e fshatár fitoshin pare me spol: deri ha-majt e Serreqit mbashin nen ksulë të krës nji-qind, treqind, pesëqind korona! O tempora! E sot!!!!

Prêtash Lulashi, i dukagjinas, kish rá nan Shkoder me mifë kollomoq sá me fitue do pa-re per me veshë e me mathë robt e shpís.

Kúr pështuell njiqind korona e la punen e u nis kahë shpija shend e verë.

Tue rá neper Shkoder, kahë i dukej se ká fitue gjanë e botës, shkote tue i njehë ato 'iqind korona per të gëjatë të rrugës, palë a i ká taman. I ngrati njiqind korona s' i kishte pá kurr në dorë të vet!

Kurqë po e sheh nji gabele Prêtashin kahë i njehë koronat, i lakmohen e mendon me ja vjedhë me dredhí. I avitet Prêtashit e i thotë me zâ t' ultë: Po ndigjò, morë djalë i mirë; a kishe me ma bâ nji nderë?

Prêtashi e këqyrë gabelen habitshem e si në të perbuzun ja pret: Çë punë ké ti me mue? Çë nderë mund të bâj u ty?

Nji nderë të vogel; me thënë ti per hater t' ém nji «po» në gjygjë e un po të fali nji-qind korona.

Prêtashit i vizatë shtati prej gëzimit! Të punoftë bafti! thotë me veti. Me fitue njiqind korona në kâmbë e në dorë pá hiq! Kam hje-kë gurin e gjakut me grumullue 'iqind koro-na, me bisht të shatit në dorë gjithë ditën e nderme në pishë të zhegut, tue më shkue djer-sa lugut të qafës per sá dit! Kur të vijë na faka çili deren, e s' ka tjeter. Mandej tue u sjellë prej gabeles i thotë: Ami, prá, njiqind koronat se po ta bâj atë nderë.

Gabelja i lshon në dorë të hollat, e fill kahë pallati i Prefekturës të dy bashkë. Rru-gës po i thotë Prêtashit: Un kam nji davá në gjygjë; prá kúr të pëvesë gjygtari ty: a ásh e vertetë shka thotë kjo grueja? ti ké me thënë «po» e kurrnga tjeter.

Mërrijnë; gabelja hin para gjygtarit, Prê-tashin e len me pritë mbas dere.

Ajo dhelnake ja nisë davás: Zotní, mue më ká qitë Zoti në sherr me nji burrë! Qyshse e kam marrë s' kam pá ditë të mirë kurr, s'ma ká lânë të bardhë kurr, kam hanger bukë e gjak në derë të tij; me nji fjalë, kam hjekë gurin e gjakut! Kjoftë e zezë dita qi më per-poq me atë burr! Por tash, zotní, burrit i ásh mushë mëndja edhe me më dá e me më qitë në rrugë të madhe! Kahë të mbajë un qyqja me këta dy fmij qi kam per dore, ku të mby-tem?! Nji grue e shkretë si mund të jetojë pá plang pá shpi, pá gjâ mbas shpírtit!

Zotní, mbasi i ásh mushë mëndja me më dá, un perdhuni s' mund t' i rrij; por të lutem me e shterngue të ma apë bare ndoi' grimë ndimë. Burri njinend â fukará, por dyqind ko-rona i ká në xhep e mundet me m' i dhanë me dashtë.

Aman, zotní, kij dhimë per nji nânë me dy fmij në rrugë të madhe! Ndore Zotit e ta-nden!

Gjygtari ndin disi dhimë per atë gabele e e pëvetë: Kû e ké burrin?

Zotní, ásh tue pritë këtu mbas dere.

Shtinje mbrëndë.

Hín Prêtashi pá u kujtue se ç' e zeza po e gjë. A kjo ásh grueja e jote, e ti do me e dá? i thotë gjygtari.

Gabelja i rrí gati Prêtashit, i ban me krye thuej «po». Edhe Prêtash ngrita bje në kurthë e i pergjegjë gjygtarit: Po.

Mbasi do me e dá gruen, ja pret gjygtari, ty të duhet njetash me i dhimë dyqind korona spaku.

Po per sika me i dhënë u dyqind koro-nat kësajë!

Po ásh grueja e jote e ti don me e dá; edhe grueja ka hise.

Po gabelen grue çë dreqi i mallkua ma tani me? Po t' shë e njof, as s' e dij.

Vetë thas se ásh grueja e jote, edhe se don me e dá, mpejt qit paret, pse këtu s' ásh vënd me ç' drrasa, ase po hín në burg.

Prêtashit ju desht me ulë fjalët, me xje-rre paret e me ja dorzue gabeles . . .

Mandej me krye vjeritë duel prej gjygji të tănë helm tue thănë me veti: Shka më gjet mue sot, mos gjetët as anmikun! Mëndi i sá ditve, paret më shkuene per marrí! S' ká shka ndie kush! Marre me e ndie kush punen t'eme!!

Njashtu si i kalamendun, pá e dijtë se kû po shkon, merr rrugen kahë Parruca, tue blue në mënđe të vet rrezikun e madh qi e gjet atë ditë. Mendote: Me më rrëjtë një gabele? Po û ku i pata mëtë? Po mue që m' u desht me ngrehë kuvend me atë kuçkë, në vënd qi me çá në punë t' ême? Po gabelve kush ja u ká pá hejrin? Kurqë po hasë në Boren, grue shokësh. Kjo tue e pá Prêtashin zyrt në ftyrë, kujtohet hollë se diçka e ká gjetë. I avitet, fallet me tē. Prêtasha, i thotë, a më bahet, a nuk jé në fije kurrkund? A jé paqef, a por të ká bijtë ndo 'i rrezik? Prêtashi ja kallxoj fill e per pë hallin qi e kish gjetë qatëherë! Bora ja pret: Mo' Zo' ma keq, Prêtasha, me të rrëjtë një gabele! Po gabelja a pat kënd me veti?

Dy fmij: një djalë e 'i çikë.

Po me kë shkuene djali e çika?

Me gabelen, me t' âmen.

Po ti, Prêtasha, a s' i thae gjygtarit se djali të perket ty si babë?

Mue nuk më vojt mëndja; po edhe me më pa' vojtë, shka m' ish dashtë zogu i gabelit? Po ty t' ite dashtë edhe fort, mana, pse e âma s' e kite lshue kurr djalín.

Prêtasha, a di di; këtheu në gjygjë qetash e thuju: gjygjin ma keni bâ keq, se djali më perket mue si babë qi jam. Kështu ké me i xjerrë paret e tua. Këtheu Prêtashi prep në gjygjë e i thotë gjygtarit: Zotnià, gjygjin ma keni bâ keq, pse s' e ep kanuja as zakoni i kurnji krajlije me marrë nàna djalë e çikë e baba me mbetë pá gjâ. Në doni me këqyrë rrugen e të drejten e Zotit, djalín do të ma epni mua.

Gjygtari ju kerçue: Po ti kû jé kënë mâ parë? Pse s' fole kúr kje edhe grueja këtu? Kû ta marrim gruen tash qi ká shkue?

Zotnià, mirë po thue; por mua më treti fija prej marrje e turpi qi më xúa kur mora vesht se po më lshon grueja, mo' Zo' ma keq per mua! Ç' e bâj të gjalltë û! Po që sy e fa-

qe kam u m' u dukë në Bajrak e m' u pá me fis t' êm pá grue pá djalë? Ma mirë nan dhé m' u kjá se mbí dhé m' u shá Aman, zotnià, bare djalín ma ep mua.

Gjygtari pa tjetër merr telefonin e ep urdhen në kater anët e qytetit m' e xânë një grue me dy fmij e me ja prue në gjygjë.

Gabelja po kalote Uren e Bahçellekut kúr u dha urdhni; e ndalne gjendarët e e percollne në gjygjë.

Këqyr, ti grue, ja pret gjygtari, pár gjygjin e bâme si per ngut; prá djalín duhet me ja dhânë t' et e vajzen merre ti si mbas ligjet.

Turfilloj gabelja, qiti e briti sá kû mujti, lshoj bé e rrfé dér njaty, por fundi i fundit ju desht perdhûni me lshue djalín e me ja dhânë Prêtashit. Prêtashi ja njiti djalit per krahit e tue e ngrehë rrshânë per të gëjatë të shkallve të Prefekturës i thotë: eja, more zog gabeli, se po të çoj në

E âma e fmís i vëhet mbrapa Prêtashit e i lshon betë e rrfetë mos me ja marrë djalín; por aj s' e çate kryet e thote me veti: shyqyr qi më rá në dorë, se tash po të marr gjak mbas vesbit; shka më bâne ti mue po ta bâj un ty.

Tue ra kahë Fusha-Çelë i thotë gabelja Prêtashit: lshoma djalín, se po t' i ap njiqind koronat e tua. Jo, jo, ja ban Prêtashi, due me marrë djalín e ti mbajë koronat. Tue kalue kahë Dugâjët e Reja prep i thotë: Aman, të marrsha të keqen, ma fal djalín, se pa tē s' kam kû mbytem; po t' i nap dyqind koronat. - Jo, jo, ja pret Pretashi, djali ban mâ se dyqind korona. - Kishin mërrijtë në Rus; Prêtashi me gabel per doret tue e ngrehë zhag, fmija tue britë gjith rrugen e tue kjá e e âma tue lutë e tue perlutë.

Tue pa gabelja se Prêtashit i tē mbushë mëndja përnjind me e çue në . . . djalín, siellet e i thotë me lot per faje: lshoma djalín se po të nap treqind korona. - Atëherë ju mbush mëndja Prêtashi, muer treqind koronat, lshoj zotun e gabelit e u nis si i lumi perpjete në katund të vet.

Shkoder, Korrik 1938.

Gjithkush atë të veten

S ká po thuej një nieri që të dijë me këndue e me shkruë i cilli mos të kët pasë tundimin me marrë pendën e me qitë në shkrim mendimin e vet mbi çashtjet që mǎ fort rrahën në shtypin tǎnë.

Por kúr mandej áshť vǔ me këndue shka aj vetë shkrou, kǎ pá se nuk i duhet gjǎ ajo punë e kǎ qitë e e kǎ lǎnë.

Kǎ natyrisht asish që nuk pendohen për punët e veta, sǎdo të dobta të jén, e kǎ n'ǎnë tjetër asish që pendohen gjithmonë për punën e vet sǎdo e mirë të jét.

Por kúj t' i jét mbushë mendja, si mue, se me shkrimin e vet nuk po don me zgjidhë të gjith çashtjen me auktoritetin e njëj Ciceroni; kúj t' i jét mbushë mendja se çashtja mund të rrahët në një atmosferë të qét pá njallë inadë e pasjone, pá njallë dasína e shovinizem; aj mundet pá drojë me folë mendimin e vet, edhe në kje se kǎ me mbetë gjithmonë mendim e prandej i parealizuem.

Çashtja áshť tu gjuha shqipe.

Kǎ dy rrjedha nder shkrimtarët e sodit: njëna don një gjuhë të perbashkët pá kurrnjí ndryshim ndermjet toskënishtes e gegënishtes, tjetra don të lëhet i páprekshëm se i cilli djalekt e të punohet në natyrën e vet tue ja lǎnë kohës unjisimin, o edhe mǎ mirë, tue i zhvillue dy djalektet paralelisht.

Të dyja kanë arësye të fórtá për ta projektë tesin e vet.

Ata të së pares thonë se në këtë shekull që jetojmë, me marrëdhánjet e perditëshme me popuj që kanë një gjuhë zyrtare të veten, me një Shqipëni të lír e perparimdashëse, áshť dam mos të çpallet edhe tu na gjuha zyrtare.

Janë këto arësye që nuk e këqyrin hollë hartin, e donë veç me këndë mekanike si áshť koha sod. Janë si me thanë arësye tregtare ekonomike.

E rrjedha tjetër (mǎ e vogla pse e prodhon harti e pak janë të zgjedhunť) kerkon në greqishten e vjetër arësytë historike, kerkon në muzikalitet të ndryshëm të dy djalektevet arësytë hartistike.

Cilles do rrjedhë t' i perkasim, s munde-

mi me dishrue tjetër porse frytë të mira. Por cilla kǎ me prodhue frytet nǎ të qindrueshmet, nuk mundet me u thanë aq udob.

Arsyet janë të bukura e terhekëse për të dyjat.

Njëni që áshť gjetë jashtë Shqipënie e kǎ pá me sǎ kujdes mësohet gjuha zyrtare nder shkolla, kǎ pá se shkruhet me një unjisim mjaft të persosun e se flitet edhe mjaft e unjisueme, aj mendon me mǎll gjuhen e vet t'unjisueme e bëtohet se, të këthyemen në Shqipëni, do të vëhet me e rrahë çashtjen e gjuhës që aty në dhë të huej i duket çashtje e udobë.

Ata tjerët, të dhanun mǎ fort mbas bukuris së gjuhës e mbas pasunís së sai, nuk lypin tash për tash të stereotipohet gjuha pse, studjoza të këthëll tue këndë, e parashohin humneren kú kish me vojtë gjuha.

E mbas mendës sëme kanë arësye të fórt të dytët pse njëj së mire së perkohëshme e dëximale, ja xën vendin e mira e perjetëshme e e zgjedhun e gjuhës.

Në kje se sod për sod mund të flitet për një unjisim, nuk mundet me u folë për tjetër posë unjisimit t' orthografís e të gramatikës. E kú unjisim — mos të jemi pesimista — shkon tue u bǎ dita dites, kadalë kadalë, tue ngulë rrǎjë që s kanë me u tundë.

Lypet prá një zgjidhje.

Koha e historia u kanë dhanë arësye mǎ fort të dytvet.

Për ndimë të këtí bōhim më duhet me marrë pështetje në shembuj të gjuhëvet që shkuen tue u zhvillue e tue u unjisue kadalë kadalë. nder ato gjuhë qhën *klasikë* — a por të dēj me këndë marrë për shembuj shkrimet e njatynë pak hartistave që dijtën me u naltue mbi tjerët e n' atë gjuhen e kohës së tyne dijtën me dhanë vepra xhevahre. E gjuha e stereotipteme e kotervet që donte me mbarue punë me një herë gjuha e ambashjatorvet që s kishin kohë të mendojnë për hart pse i lypte punë në politikë, ajo gjuhë kǎ mbetë vetem në arkivá as nuk vijti sakt për unjisim të gjuhës.

Dokush pat thanë se fjala áshť poezi, prá hart.

E si poezi e si hart, vetem poeti, vetem hartisti ká të drejtë me rrahë çashtjen e gjuhës, e vetem aj ká me fitue.

Por, a me pritë na procesin e katerqind e mâ vjetve per një unjism (s po tham të persosun pse s ká gjuhë qi mos të jët dinamike) të gjuhës shqipe?

Tham se nuk ást gjithaq nevoja tue pasë para sýsh shum mësimë në procesin e gjuhëvet tjera, të cillat mësimë do të na vijshin shum në këtë lámë.

Mendimi i im ást njiký :

Lavrimi i gjuhës do të lëhet i lír, por tue u bëtue se i cilli shkrimtar mos me shikjue me sý të keq shkrimin e shoqit të vet, por me kerkue në të shka ká të mirë, shka ká të bukur, e me e bâ të veten. Toskënisht a gegënisht, a ást e bukur një fjalë? a ást e bukur një shprehje? mos e lën aty me mbarue me atë leter, por mërre, studjoe, bane tanden.

Kúr e pat pëvetë dikush D'Annunzio-n si ja kishte bâ me mbledhë gjith atë pasuní fjalësh, aj pergjegji se një fjalë të ré e të bukur qi ndiente, e mërre, e studjonte, e siellte e e persiellte nder shkrime të veta e kështu — pá studjue fjalë per fjalë fjalorin — kishte mbërrijtë me pasë një fjaluer aq të pasun.

Kështu, kúr të shifsh një fjalë në dy o mâ trajta (e kena shum), prano njatë qi të duket mâ e arësyeshme, e ne mos dijsht ti vetë me zgjedhë, pëvet e siguroju. Ást kot me thanë: »Gjithkushi po e shkruen kështu!« Këjo nuk ást punë e mirë per një shkrimtar me vëlerë në gjuhen tănë, në të cillen gjuhë kanë hí sá trajta të gabueme — orthografisht e gramatiksht — prejse të parët qi i shkruene kjene të pá pregatitun e i gabuene.

Uder shkrime të mija une shoh një dinamizem të vijuem. Një fjalë, një shprehje qi dje shkrova në një mënyrë, sod i shkruiej kështu, e neser ndoshta i ndrroj . . . E nuk ást ligështí por fryt i studimevet. Këjo ást historia e çdo shkrimtari shqipëtar (e atyne të vertetëvet) e edhe e të pá harrueshmit Dom Ndré qi në këtë lámë ishte mâ i perkryemi.

Na të shkollës së Tí — «Jo tíj, na thontë, pse un vetë e gabova në fillim» — na me orthografín e Tí, me gramatiken e Tí, qi nuk shohim tjeter mâ të persosun, na nuk duem me

u çpallë konservatora të tepruem. Edhe na, e madje mâ të parët, dona me e ndjekë procesin e gjuhës, pse këjo kje udhëheqja e Tí, por po, dona me kënë porsí elementi zbutues i çdo ekstremizmes.

Nuk i bân sherbim gjuhës aj qi mundohet me gjetë halen në perpeq.

Nuk ká shka bân në këtë çashtje thjeshtë gjuhësore bashkimi a dasija e kombit, as mos të permendet ajo fjalë, pse ást dam i madh e kishin me u lidhë duert atyne qi donë me folë e kanë zotësi per këtë çashtje. Un nuk e di si mundet ende me u folun në Shqipëni per dasí e shovinizem. S ká shka bân zëmra e ndiesít e sáia me zhvillimin e gjuhës. Ti në daq edhe unjisoje gjuhen me forcë, a ké per të mujtë me zhbí djalektet prei familjevet? E me gjithkëtë kush ást shqipëtar, shqipëtar mbetë.

Gjuha, doket, historia, rraca janë elementa të randsishem per unjisinin kombtar.

Teshti, ndermjet toskëvet e gegëvet s ká ndryshim zakonesh. Historia (lumënija, vuetja e lirija) ást e perbashkët e çdo gegë krenohet per Pirron e çdo toskë per Skanderbegun e të gjith per Zogun. Edhe rraca — per sá mund të kerkohet sod në botë — ást një. As djalektet nuk janë aq të ndryshme sá me na e shtí frigen. Kan veçorína të perbashkëta qi nuk lânë dyshim se do t' unjisohen në një shqipe *tipike* qi do të jët fryti i të dyjavet, por jo sod. S ást per t' u drashtë prá se, tue i lânë këto dy djalekte të zhvillohen veçmas, tue sýnue kahë një qellim i largët por i perbashkët, mund të shkaktohet një dasí. Madje krejt perkundra: sod qi një unjism kombtar ást real e qi dinastija Zogist e siguron pergjithmonë, mundet me u rrahë çashtja e gjuhës mâ qetsisht. Kúr punonte Komisija letrare — me bindje e permendia — ishte kohë kur autonomija shqiptare s kishte perforcimin e sodshem e ndoshta nuk ká kënë arësye e dytë këjo qi me zgjedhë atë djalekt t' at katundi «në *kërthiz* të *Shqipëris*».¹⁾

Vullndet, e vullndet mirë lypet. E mos të duket retorikë ký pohim i im. Kush e ká grímë praktikë në çashtje të gjuhës e din se me vullndet ja ká mbërrijtë asái shkallë ká gjiadët.

¹⁾ Drita «Si modhi çashtja e gjuhës shkrimi» Nr. 484 datë 28. VI. 1938.

Në votrën e arteve së Institutit "Nana Mbretneshë,,

Kur kalojmë nepër mend «Institutin Nana Mbretneshë», kujtojmë menjherë një trup të madh femnuër, qenjen e të cillit sikur njeriu t' a mendojë para 15 vjetësh, lypset pa tjetër të perfytyrojë një turmë çarçaficash të ndryme, me një shkarpë veshë e me tjetren zhdëshë, me frigen e prindës se mos t' i shofi kush dhe me asnjë kujdes tjetër në kryë përveç atij t' ep-sheve dhe të përgatitjes për m' u ba rob fatal i një burri të pa-njoftun, i cilli e kish – dhe ka ende asish që kanë – për turp me e njehë gruën e vet më tepër se një robneshë.

Por njeriu, kur ket trup t' a kujtojë në vjetin 1938, zbulon të perkundërtën: shef një kompani profesorehash e profesorësh t' aftë, një ritem të njëjtë të një ushtrie së madhe nxanësesh shqiptare me një turr të pathyeshëm drejt mësimi të landëve të ndryshme dijesh dhe me një hov aq metodik kah artet e bukura, sa të bindë përnjimend se aty skalitet me perfeksion mendja dhe shpirti i nânës s' ardhëshme shqiptare, nepër fuqin e edukatës së cillës Kombi i ynë pret padurim një brez më të dëjë si njeri dhe më atdhetar si shqiptar.

Tue u nisë fill prej këtij realiteti pra, ky

Na s kena në Shqipëri djalekte shumë. Dy më, thomi, janë.

Hiqe njënin, mbetë gjysa e gjuhës.

A e dini se për shembull në gjuhën italishte thohet se djalekti toskan është italishtja e vertetë? E pra aspak nuk është puna kështu. Elhe aty ka fitue rrjedha e atyne që fjalët, shprehjet, mënyrët e të thanunit i donë të mërrren prej të gjitha djalekteve e jo vetëm prej atij toskan.

Një djalekt do t' imponohet së vëdi, por veç atëherë kur lavrimi i tij të kët meritime të mëdha. Mandej, në baze të tij, mundet me u dhanë hovi shprehjeve të reja e për rreth si mund të zgjâhet lavrimi i gjuhës, që s mundet as nuk do të jët kurr stacionar por në dinamizëm të përherëshëm.

Kemi shkrimtarë të vertetë si toskë si gegë. Se i cilli n' atë të veten të na mësojë bukurit e gjuhës së vet. Na të pranojmë shka në pelqen.

Kish t' i dijshe shprehjet toskënishte, s' a i bukur kish me dalë shkrimi gegnisht i im!

R. N.

Institut ftonte me datën 29-6-38 prindët e nxanëve në një manifestim artistik shkolluër për t' i a u paraqitë kësaj fryt dhe si shëj gëzimi për përparimin vjetuër të fëmijëve të tyne dhe fill për ket qëllim rreth orës 21 të ftuëmt pothuajse kishin mbushë salonin e theatrit që ndodhet në një nga ndërtesat e bukura dhe madhshtore të këtij Instituti.

Gjurmën e parë e arteve të bukura në ket Institut, i ftuemi i kësaj rase e ndeshë mu në korridorin pranë derës së theatrit më një numër të madh pastelesh dhe tablosh të punueme prej dorës së nxanëve të klasave të ndryshme. Tue mbetë syni i rrembyëm prej interpretimeve të hijeve, të profilave dhe të madhësinave relative të tablove, mendja mbi këto, zbulon menjherë talente të holla të priruna kah arti figurativ, dhe kur shef njeriu gjith at punë të madhe, systematike e të bukur, kujtohet padashtë mbi randësin që i është dhanë këtij arti dhe mbi aftësin e vullndetin e mirë të Zojushes Kristina Koljaka, së cillës i është besuë mësimi i vizatimit.

Ngjitë me korridorin të bje në sy një salë, në të cillen paraqitet një thesar punësh dore, gjë e cila e konkretizon me gjallni veprën e Institutit se ky i rritë varzat edhe puntore krejt ashtu si mund t' i rrisi një institut i plotsuem i kohës së sotshme. E kjo pjesë mëdësi-plote i detyrohet Zojës Nogaj bashkë me Zojën Lulich.

Saloni i theatrit, ndodhet në trajtë paraqitëj si mos me kenë i nuan për qëllime çfaqjesh teatrore e prandej i pa akustikë, stolija e bukur e tij, një pallo shene pernegëse dhe numri i math imponues i të ftuëmtëve të sugjestiononte. Ishte ora 21 dhe mbas hymnit mbretnuër, hymnit flamur dhe gjallnit të rasës së Drejtorit të Institutit Z. Paparistos, vazhduën pjesët e programit. Këto, piano solo, piano me këpër duër dhe violin solo të luëjtuna shumica krejt mirë prej nxanësesh të mëdha dhe të vogla fare, kanë pasë shpesh herë momente që t' a lëmojnë shpirtin dhe t' a naltësojnë deri në ideale më të bukurat; por opereta «Dita e Emnit të Gjyshes» dhe baletat kanë paraqitë

diçka më tepër, sa nga pikpamja muzikore e dramatike, aq edhe nga pikpamja e kostumeve dhe e të vumit në skenë.

Subjekti i operetës gjatë vazhdimit së çfaqjes, duket sikur spektatorët i mbante ambel e me dashtuni në rrethin e një votre së familjes s' ardhshme ideale shqiptare; skena e bukur, kostumet dhe të vumit e aktoreve në skenë me një njoftun të hollë arti, t'a rrembeshin aq bukur synin dhe fill mbas këtij shpirtin sa për do kohë dilte njeriu prej realitetit ku gjindej, s' kujtonte më se rron në mjes të shkruar dhe mbetunive morale e materiale t' orientit në cillen rruojmë.

Në shpirt të Gjyshes vijnë mbesat e vogla plot gaz pafajnie për me paraqitë në shëj urimi t' emnit të saj një kor. A ka dhuratë më të bukur e më ideale se kësë? a ka momente më të kandëshme për një Gjyshe kur plot buzëqeshje e hare rreth e rrotull saj shprehet urimi i sinqertë i të voglave me anën e këngës së përbashkët? Një skenë shpirtnore e tillë është simboli më i nalti i një dashtunis së thellë familjare e prandaj është një skalitje e bukur dhe në heshtje e shpirtit të njomë t' aktoreve dhe njiherit mësim i dorës së parë për spektatorët e rasës për të mujtë kështu pak nga pak me shtitë dhe me gangullue (konsolidue) në mendyrën më të bukurën ndiesin e naltë në familjen shqiptare.

Por ajo që kësë shëmbull me rëndësi në ket operet ishte vetnjohtëja e gabimit e Violles dhe e shpresës, se kurreshtja e ushtrime prej tyne, jo veç ishte një vepër e keqe, por ishte edhe në kundërshtim me porosin e Gjyshes, e cila mbas pendimit të tyne, në vend që ket faj t' i a shlyente me denim, i a shlyejti me dashtuninë, ashtu sikur me dashtuni kish dijtë — dhe duhet të dijë një prind — me fitue nderimin dhe zemrat e njoma të tyne.

Kori i vajzave të vogla e duetet e tyne kanë paraqitë ndonjë herë çase që të kënaqin, por duetet e Gjyshes dhe të sherbetores kanë kaluë çdo aftësi artistike t' asaj nate, sepse zënin muzikuër e kanë përciellë një varg gjeshtesh dhe pershtypjesh të njoftuna rral në skenën diletante shqiptare.

Zojusha Lumnija Pipa ndonse kishte cilsinë me luejtë fare bukur rolin e një psyches, sepse tinglli i zënit të saj ishte i hollë i keqthjellët dhe jo i gerdhishtun ashtu sikurse është e gerdhishtun prej rrudhave ftyra e një gjyshes, prap se prap ka luejtë mjaft mirë. Ajo që ka entusiasmue çdo spektaktor është Zojusha Bernadina Qeraxhija dhe ajo që merr vesh pak a shumë nga zbatimi i dramit lirik, s' ka dyshim se është këndë entusiast për vetë të rra-

lla dhe për aftësi zbatimi të zbuluëma në ket aktore të panjoftun.

Tuë u nisë prej parimit se perfeksioni i çdo vepre nuk ka mbarim, nder çfaqjet e vazhduëme deri këtu, një sy shqyrtuës, me veshtirësi të madhe ka mujtë me hetuë sëmundjen e zakonshme të skenave shqiptare, atë të fillimit vonë të përgatitjeve për çfaqje e sikur edhe kjo mos të kish ndodhë, s'kish mujtë m'u dalluë tjetër përveç se një vepër e perkryeme tejet. Kori dhe opereta kanë këndë për cilindo një provë e gjallë aftësi e Zojushes Filçe, por për atë që din se sa zotësi e mundë lypin vepra të tilla e sidomos të vumit në skenë të një operete, sa nga pikpamja e vullndetit aq edhe nga pikpamja artistike, nderimi dhe lavdija për ket profesorëshë bënë edhe më të mëdha.

Veprat që kunorzuën bukur dhe thuren ambël fundin e ktyne çfaqjeve, këne baletat Valle Hungareze dhe Vallja e Kukllave. Këto dy baleta t' udhëhequna me mjeshtri prej pianos së Zojushes Lola Aleksi kanë paraqitë në sy të spektatorit një varg tablosh të bukura me plot ngjyra kostumesh të ndryshme dhe me një rithem që nuk len me dishrue. Harmonija dhe gjallnija e levizjeve të këcimtareve të vogla të frenume prej megjeve (kufive) t' urtisë së një instituti edukuës, kanë kënaqë pa masë spektaktorin e rasës. E kjo provon edhe një herë se Zojusha Lola Aleksi ndryn aftësi të çquëme në zbatimin e artit të koregrafisë.

Me një fjalë, Instituti Nana Mbretneshë, në çfaqjen që dha, korri suksesin e merituem në lamën e arteve të bukura, një pjesë e të cilit, natyrisht, u detyrohet edhe Z. Z. Drejtorit, profesorehave dhe profesorëve tjerë të trupit mësimuer të këtij Instituti, por atë që nuk mund të rrimë pa permendë është edhe Prof. Karl Gurakuqi, i cili tuë këndë një vlerë e njoftun letërsije dhe një punë të rëndësishme nder këso iniciativash ka bashkëdhënë (kontribue) rëndësisht në ket çfaqje. Në kjoftë pra se Shkodra, djepi i arteve në Shqipëri e veriut, Korça në Shqipëri e jugës, vërtetë duhet sa vjet vepre e tyne të çmueshme dhe plot fryt në lamën e arteve të bukura, Instituti Nana Mbretneshë me profesoret e naltë permenduna, me Zojën Any Mirashi profesoreshë e vegles diletante të violines dhe me Zojushën Marija Paluca, në Shqipëri e mesme, fatbardhësisht po bënë bazat themelore të cilimit të tyne në mëndyrën më të persosur, në aftësinë e s' cilave kombi ynë ka me gjetë nderimin e fletes së jetes së tij, me at naltësi shpirtore që ka nevojë domosdo t' a mrrij.

NDOK KICË

Fleta fëmnore

Intelektualët dhe martesë

Intelektualët t' onë po ngurrojnë me u martue me vajza shqyptare. Arsyja ma e fortë q' binë ata asht se duen varza «të kulturue-me». Por adjektivi «i kulturuem» asht një koncept aq i gjënë e relativ, sa s' kishe me gjetë as dy intelektualë shqyptarë q' t' a përcaktojnë si njëni tjetri! Në kët pikë ata kishin me i rá njëni thumbit e tjetri patkonit, veçse që të gjithë kishin me pasë pretendime të pá-realizueshme q' s' pajtohen me realitetin e q' s' janë të domosdoshme për misjonin e femnës si grue burri, si nanë e si zojë shpijet.

Po më kujtohet një gjâ q' më ká ndodhë një dy vjet mâ parë. Kam kënë në një shoqí të huejsh, ku burrat ishin të gjithë doktorë. Dy nga ata po diskutojshin mbi një themë letrare — mbi artin në letërsi. Un s' kuptojshë asgjâ. Mas një copet herë një zotni q' e kisha afër më pveti në po mërzhitem e kur i thashë se po më vjen fort keq q' nuk po kuptoj dot gjâ, m' a priti aj me kto fjalë: «dhe për mue kta diskutime janë «spanishe Dörfer» d. m. th. q' dhe aj s' kuptonte asgjâ. E i biri i botës ish i kulturuem, se kje doktor kemije! Kto fjalë i ndjen aj mâ plaku q' diskutonte dhe me njëherë e preu fijen e bisedës e na tha kshtu: «Mos me dijtë sënde q' s' kan lidhje të ngushtë me profesjonin e njerit s' áshat aspak turp. Si-domos femna q' ká një misjon trefish ma të naltë se mashkulli. Misjoni i saj asht aq i rándë e i shënjtë sá duhet t' i ndihmojmë dhe na mashkujt q' të mundë t' i kryejnë detyrat e veta»

Detyra ma e parë e femnës áshat q' të jetë «grue e mirë» q' don me thanë «shok i vërtetë i burrit». E kjo gjâ varret ma fort prejë tij, se prejë sajë. Kush e don me të vërtetë gruen e vet, e nderon, i nep të drejta të barabarta, bisedon me të ç' do gjâ q' ká të bájne me jeten familjare, vendosin sëbashku për ç' do punë q' i përkasin të dyve dhe e danë me të të miren e të keqen si dy trupna e një shpirtë, prá q' nuk e mban ate për kull e skllave q' duhet t' i shtrohet ç' do urdhni e kaprici të

burrit, të jetë i sigurtë se femna shqyptare asht «grue ideale». Le të guxojnë ata intelektualë q' janë martue me femna të hueja t' i mbajn grat e tyne si nânat e gjyshet t' ona, e kan me pá sá grá të mira q' janë ato të kulturuemet e tyne! Përfundimin s' kisha me i dishrue as anmikut.

Dhe si «nânë fëmijsh» femna shqyptare bahet fort e mirë, po të jetë se i ndihmon i shoqi i kulturuem. Asht e vërtetë se deri më sot ajo s' i ká rritë e s' i ká edukue mirë fëmijët e vet. Jo se i ká mungue vullndeti, ndjenja e sakrificës apo ndergjegja e detyrës — kto i ka ajo ndoshta ma të zhvillueme së femnat e hueja të kulturume — po se nuk e kanë msue. Deri sa nuk do të kemi kurse për rritjen dhe edukimin e fëmijvet e ka me borxh burri i kulturuem t' a kshilloj e t' a msojë të shogën e vet si dhe t' afërmet e tij. Në mos ditët as aj vetë, të blejnë libra q' shkrujnë mbi kët gjâ dhe masi t' i studjojnë vetë mirë e mirë, të bâhet msues i së shoqes dhe t' i edukojnë fëmijt së bashku. Kjo áshat detyrë kryesore e burrit të kulturuem. Në më thashtë kush se burrit nuk i metet kohë për me u bâ msues i grues së vet, i thom se kohë nuk gjënë vetëm aj q' nuk don. Bile intelektual q' e don gruen t' a ketë të kulturume ka me gjetë kurdoherë kohë për me i msue së shoqes dhe një gjuhë të huej q' kshtu të mundet ajo vetë me i kndue librat e rivistat q' kan të bájne me çashtjen femnore. Vet kësaj mbase shumica e varzave t' ona donë tash kndim e shkrim, kish me mjaftue, donë për dorë me përthye shqyp së paku nga një libër mbi hygjenë e edukim fëmijsh dhe kshtu do të shiroheshin nga baria e msuesit ata burra pritaca, q' kan kohë me shkue nëpër «kafë» në vënd q' të mundohen me e ba vaten e tyre të kandshme për vedit për të tjerë. Dhe si «zoië shtëpije» femna shqyptare ka kënë kurdoherë fort e mirë — si mas vëndit e rrethanave. Mâ parë e mâ dalë buka. Me njetet e kuzhinës q' ká ajo, s' kish me të shtrúe sofër as «akshija mâ i përsosun

i popujve në kulm të gjytetnimit. E me gjith të grueja shqyptare të ká zbardhë faqen! Por e din shpirti i sáj se ç' gazep hjekë ajo deri sa i gatuen gjellët. Prándeje intelektual i ká me borxh qi para se me i ble grues a së motrës, a po ma drejtë, në vënd qi t' i blejnë xhevahire a petka si mas modës, qi janë për sýt e hallkut, duhet t' i blejnë orendi shtëpije, e ma parë se të gjitha t' i ndreqi kuzhinen e t' i venë vegla të vjefshme për lehtsimin e të gatueimit. Dhe sikur të mos të dinë ajo me i përdorë ato vegla, shpejt mson se gjaja e mirë e praktike të ban shpejt për vedi. Vetëm në shoqni të huejsh s' din me u sjellë femna shqyptare, se deri dje ka kënë e ndryeme midis katër muresh. Por me një «galateo» në dorë, me

ndihmën e burrit të kulturuem e tue kënë shpesh në shoqni, në kino etj. ká me xânë dhe ajo me u sjellë si shoqet e veta të gjytetnueme. Vallximin, çashtjet e ditës e artet, ká me i xânë, po të ketë leje e rasë, aq shpejt sá kanë me u çuditë intelektualët t' onë. Por duhet durim e vullndet. Mos t' i preokupojë ajo burrat qi grát e tyne nuk dinë se ku gjindet piktura e Mona Lisës etj. etj. Ata duhet të jenë shpesh në shoqni të gráve e të motrave të tyne, qi duhet t' i trajtojnë si nxanset e veta. Me këtë mndyrë kanë me ndihmue për naltsimin e grues dhe të jetës shoqnore dhe do të báhen me të vërtetë pijonjerë të përhapjes së kulturës në Shqypni.

DEDE

Nji gjá e pamundun, por ...

Novelë

Doktori Elias Canth - një nder të ri - që drejtuer i çmëndinës së Helsingfors-it. Një ditë, qi zojusha Alquist, kishte kerkue lejë për të vizitue shtëpinë e trishtueshme, aj s' kish mundë me i a mohue ket dishir. Nyla Alquist, që një vajzë e ré 23 vjeçe, shkrimtare dhe e përmëndun për artikujt e sajë të fámshëm. Ajo kishte një trup të perkryem, sýt e një sirenës e një zâ t' ámbel. E doktori Canth, gëzonte n' atë hijeshin e Evës. Mandej, tue e percjellë nder të smundë, aj ndigjonte me kujdes vrojtimet e holla të sajë. Ishte diçka qi e terhiqte dhe i linte në mëndjen e tij njëfarë pershtypjeje, qi xinte vënd në zëmbër. Perkundrazi, zojusha Alquist, prirej me një interesim të math, vetëm drejtë asajë bote të vogël tragjike, qi kishte para sysh. Tue dalë para një të smundit, qi për ftyrë dukej fare në rregull, zojusha tha:

— Ja një njeri, zotni Drejtuer, i cilli mund të gjikohet krejtësisht i shëndoshun. Ju lë ndoj dyshim për një gjá të këtill? ...

Doktori Canth tundi koken, por u duk sikur t' ishte pëndue për ket veprim.

— E mirë, zojush Alquist - i tha - Duhet t' u tregoj, se shumë herë më keq njëfarë

trige të gënjehemi, tue gjikue gjëndjen mëndore të disave, qi kam këtu. Kemi, fjala vjen, në katin e sipërm një të smundë, qi para gjasht muejve qindron në ket vënd. Për ç' kam mundë me studjue në të, nuk kam arritë akoma me kuptue shregullimin mënduer, qi e shtynë me qindrue këtu.

Asht pershkue nëpër të gjitha fazat shpirtnore të një njeriu normal në një kushtencë të plotë. E sot, gjindet në një dhomë ku dritoret nuk janë t' izolueme prej hukurash. Kam mëndue shpesh herë t' a dergoj në shtëpi të vet, porsí viktimë e një gabimi të familjes ose, sikur një njeri, qi ka fitue shëndetin e humbun, por, jam kenë i ndaluem përherë prej njerzve të tij, të cilët nuk kanë kurfarë kundreshtimi mbi ndalimin gati të kotë në ket vënd e nga disa çertifikata të keqve ...

— Kase e çuditshme ... - i a ktheu zojusha Alquist. — Kishte me dashtë t' a shoh ket njeri të mirë. Do të m' interesonte shumë ...

* * *

Një dhomë me ajr e dritë mjaft e deri dikë e stolisun me njëfarë shijeje: një njeri shtat

gjatë, i shndoshtë, i fortë ishte ulë afer një dritores së çelun dhe po lexonte një liber. Tue pë të dy vizitorët, që hynë për t'herë, uli ngadalë librin mbi tryez, u çue dhe i pershndeti me buzqeshje.

— Zoti Casteren, një vizitë për Jue — i tha Drejtori. Zojusha Alquist

— Ah, Nyla Alquist! po; kam lexue artikujt e sajë të bukur. Stili i përdorun ka një fuqi të dukshme, që të paraqet një personë të kryeme në ç' do pikpame

Zojusha Alquist u kuq prej gjith' atyne komplimenteve dhe veshtroj doktorin. Vall, ishte e mundun, që një i çmëndun, të fliste në atë mënyrë? Atëherë, ajo filloj të bisedojë tue prekë mbi disa argumenta të ndryshëshem. Vibrog Castren pergjigjej zotnisht, me një ton të ngadalshëm e të sigurtë. Por, biseda për t'herë u ndal. Disa brimë u ndegjuen ke vijshin nga fundi i rruginave: Drejtorin! Drejtorin due!

— E njajta poterë — foli doktor i Canth. Asht një fukarë i shkretë, që vetëm prezenca e ime e ban me heshtë. Më falni një minutë! . . .

Doli. Zojusha Alquist e Castren ngelen vetëm. Bisedojshin tani, pors i dy miq të vjeter.

— Kam vë oroe — i tha Castren pa pritmas — që një bukurë e posaçme, paraqitet jashtë prej kësaj dritore.

— Po! . . . — i a bëni zojusha Alquist.

— Shikoni njëherë përjashta zojushë — i tha persëri aj.

— Sa nalt!

— E këjo është, që më knaqë më tepër — foli aj. — S'fluturime të bukura mund të bajë njeriu prej këtej . . . Shpesh herë e ndij ket gëzim, kur nuk më sheh njeri

Zojusha Alquist e humbi: shikoj hapsinen perposhtë, shikoj edhe derën, që ishte mbyllë.

— Me kaq, do të më falni. Asht koha, që të shkoj — i tha disi me qetsi, tue dashtë me fshehtë frygen, që e kishte kapë.

— Ah, jo zojushë — ja ktheu aj —. Më parë do të provoni gëzimin e fluturimit në ket hapsi të bukur Pastaj, do të shoh, në

se edhe Ju do t'ini e zoja me b'atë çka baj vetë . . . Zëmber pr' . . . Gajret! . . .

— Por

Castren u afrue dhe e rroku për krah.

— Në qoftë se Ju nuk hudheni, në qoftë se Ju nuk më provoni, se dini me këcye pa u vrá, unë do të Ju coptoj . . .

Zojushës Alquist s' kishte ngelë pikë gjaku në ftyrë; tashi ishte në dorën e një të çmënduni të rrezikshëm. Prej tmerri fjala nuk i dilte dhe nuk mund të kerkonte ndihmë. Me njëherë, njeriu i çmëndun e vë mbi prak të dritores e ajo p' humnderen, që i shtrihesh perpara s'ish.

Shpirti, që kerkonte shpëtim e terhoq të mbledhë vehten tue i dhanë një fuqi të re e të gatishme. Atëherë, me njëfarë gjakftohtësije të mrekullueshme, ajo foli:

— Ndaloni, zoti Castren. Unë do t' u baj me p' një gjá, që nuk e kini pamë kurr: në vënd të hudhjes prej së nalti e poshtë, unë do t' u mësoj . . .

— Flitni . . .

— Një: në qoftë se Ju kini fuqi të hudheni prej këtu e poshtë, unë jam e zoja të keq me një hap, prej atje poshtë e deri këtu . . . Doni, që unë t' a provoj? . . .

— T' a marrë djalli . . . Si jo?! . . . E i çmënduni tue i besue një premtimit të marrë, e liroj zojushen.

Alquist me buzë në gaz u drejtue nga dera dhe mbassi e çeli, i tha:

— Zoti Castren, më pritni taty ke dritorja . . . Do të shihni, se si do t' u baje nder krahë tue u hudhë prej një poshtë! . . .

Kaloj për deret dhe . . . u lëshue nder krahë të Drejtorit të çmëndun, gadi p' frymë . . .

— Asht i çmëndun . . . më i çmënduni i të gjithëve, p' më i rrezikshmi — i tha ajo, p' mbujtë me shtu tjetër, p' i rá të fiktë.

Por perkdhejet e doktorit Canth — që sot është t' i sajë — vijnë tue e njallë e tue i shtue bukurin gjithnjë — e më tepër se përpara.

Perkthim: GJ.

P O S T R R I B A

(Vijon prej nr. 47 fq. 61)

9) Rrashi ¹⁾

Rrashi qi shkon me kryeplesqi të Kullës e me Bajrak të Boksit është një katund i vogël 7-8 shpijash me gadi 100 banorë, sipri një kodre krejt shkamb, kah veriu i Kullavet. Veç me këtë, kufizohet edhe me Bok e Vorfë.

Vëndi i këtij katundi është shumë i ngushtë e tue qenë arat bri shpijavet tepër në pakicë, banorët janë shtërngue me u zgjâ ndër tjera, bregu Vrakës, kah Kullat. Punojnë tokë edhe tjera kah deri edhe nën Shkodrë, në Trush.

Duket se dikur Rrash thirrej vëndi, jo ku është sod sipri shkambijvet, por më poshtë, përfunda, ku thohet se deri vonë kanë qenë gurë trojesh, por mali gur-thyeshë n e herë mbas here rrënohet i ka mbë-lue; vetëm muret Ndruke duken diku-diku. Thohet se edhe një shumicë vorresh kanë qenë këtu pari. Andej uji të Vrakës edhe sod shifen do vorre të vjetra.

Pra banorët e Rrashit kanë qenë shumë të pasun me tokë të shumta poshtë rreth ujit të Vrakës, mbrënda katundit të Kullës e ndoshta edhe Rrashit t'andejshëm, Rrashit të Vrakës e ato të sipërmet kanë qenë ograja, të cilat më vonë janë bërë tokë buke, ku dheu ka qenë i butë, prej ngushticës së vëndit.

Nji pla't më ka tregue se dikur tokët e Rrashit ishin në zâ për fiq, qi bësheshin me shumicë të madhe, sa qi bile deri më sod u ka mbetë ëmni "fiq Rrashit".

Ndoshta ky vënd shumë i pasun e i popullzue me gjeti mbarimin bashkë me largimin e zotnuesavet të vet, Jukaj, qi ishin kundrështarët e Kara-Mahmudit. Banorët e këtij katundi, parti Jukajsh, tue mos muejtë me ndëjë më këtu ikën e vëndi i mbetun pa-banorë, qe shkretue.

Kishe me thanë se këto vënde do të jenë qenë me rëndsi e me popullsi të madhe, jo gjithë aq në këtë kohë, në shekullin tetmbëdhjetë, sa ndër shekuj shumë më përpara. Këtë gjë e dishmon toka e pllëshme rreth ujit të Vrakës, e vaditun prej tij, pusat e sa tjera, si është tregue kur është folë mbi Kulla. (Shif Cirka nr. 47 faqe 169).

Dishmi për këtë është edhe një kështjell, qi thirret "Qytetza", Kisha e Sh' Gjinit e shumë sën-de tjera, për të cilat tash s' mund flas, pse delet jashta kufinit të Posttribës. Ndoshta ndo 'i herë tjetër, po qe se ka me ardhë rasa, kam me folë për vënde andej

1) Ky katund është Rrashi i Kullavet a si thirret edhe Rrashi i Sipërm. Andej uji të Vrakës është Rrashi tjetër, Rrashi i Poshtëm a Rrashi i Vrakës. Ky katund thirret edhe Rrashi i Madh e aji tjetri Rrashi i Vogël.

uji të Vrakës.

FISE: Dy vëllazni janë banorët e këtij katundi të vogël, Rrashjanët e tjetra shumë më e vogël, qi s' dihet kah është ardhë, i është pshtetë atyne tue u njehë njaj fisi.

Rrashjanët janë dalë prej Nikajsh e rënë në Shalë më së pari. Nji vëlla zû vënd aty e tre tjerët ranë: njëni në Parrucë (vënd, qi shkon me Vorfë) tjetri në Ndruke e i treti në Rrash. Shumë më vonë bijnija e dy të mesëmvet ranë në Shkodrë e i të katërtit s' luejti vëndi, të cilët sod janë banorët e këtij katundi. Disa thonë se bënë më i vjetri i tyne qe në Krasniqe.

Dikush tjetër tregon se pak vjetë mbas pushtimit turk një fisi të madh, qi banonte në Gurin e Bardhë, Nikaj-Mërtur, i hyni grindja në mes, e cila përfundoi me vrasje të shumta. Bardh-Uca i pari i njëns anë, tue mos muejtë me ndëjë më aty, prej gjaku, la vëndin e me të gjithë gjindët e shpis erdh e nguli në Shalë.

Ana tjetër kur pa se u rriten mashkujt prë e pë vëdin të forcuem mirë, mësyni gjaksorët, të bijt e Bardh-Ucës, të cilët tue mos muejtë me i u qindrue ikën edhe prej këtu, prej Shalë, e rënë në Vorfë, bri njëj kështjelli, qi thirret Qytetza.

Prej Bardh-Ucës, bijnija e tij u thirr "Bardhucaj" e vëndi ku xuni, këtu në Vorfë "Bardhucë", qi më vonë u tha Parrucë, ëmën, qi edhe sod e mban aji vënd, një ograjë.

Këjo degë mbassi ndëjë de kohë në Shalë, kula një vëlla aty ndër prona të zânuna, u vë në ndjekë gjaksit. Bardhucajt (Parrucajt) as në Vorfë s'muejtën me i u qindrue e tue mos pasë kal me i a mbajtë vojtën në Shkodrë, e i ranë në rrëzë sunduesit t'asaj kohe të këtij qyteti.

Veziri u hyni ndërmjet e pajtoi e tue pâm se të dyja palët ishin shumë të forta, gjë, qi i duheshin, i u dha shërbime në pusat e shtetit.

Prej një vëllaut qi xû vënd në Rrash ndër prona janë Rrashjanët, qi thirren edhe Kukaj a Turk Osmanaj.

Të dyja këto vëllazni, qi mëson shërbime në Shkodrë, zënë vënd njëna afër tjetrës. Lagja ku xû vënd bijnija e Bardh-Ucës, thirr, Parrucë, ëmën, qi u lart prej Vorfë e lagja tjetër, Ujkë, ëmën, qi e lart prej të parit të të aznës tjetër, qi thirrej Ujkë. Bijnija e Nikës u thirr Jukaj.

Deri tash vënd një vënd, një log në Shkodrë pat qenë thirrë fura e Ujkës.

Pinjot Bardh-Ucës shumë më vonë i a ndrruen mblimnin vedit e u thirren prej vëndit kah dolen të

parët e tyne, prej Gurit të Bardhë, tue e përkëthye në turkisht "Bejaz-tash", fjalë të cilat më vonë u ndrruen për t' u thanë Bej-tash e mandej "Begtesh".

Begteshët janë pinjojt e Bardh Uçës e Jukajt të Ujkës.

Dikush tjetër tregon ndryshe; çka u tha për të parët e Begteshvet thohet për të parët e Jukajvet. Të parët e Jukajvet vranë të parët e Begteshvet. Jukajt ikën e erdhën e zënë vënd në Rrash, ku sod janë Muret Ndruke. Luftime të mëdhaja u bënë në mes dy vëllaznivet e tue qenë se të parët e Begteshvet zënë vëndin më të fortë, bri kështjelli, Qytetzes, s' i lanë me zënë vënd të parët e Jukajvet, të cilët tue mos pasë kah me i a dalë i ranë në dorë vezirit të Shkodrës, i cili i pajtoi e i shtini në shërbim të Shtetit, pse ishin shumë të fortë dy palët.

Rrashjanët e këtushem, një fis i Shalës, Jukaj e Begteshët mbahen pinjojt e një ati.

Toponomastika:

A.) Ara e mullinit (mbillet kallamboq, duhan e perime). Ara Hotne (mbillet kallamboq, duhan e perime). Arat e Vrakës (mbiellen kallamboq, duhan e perime).

B.) Bajraktare (mbillet kallamboq, duhan e perime).

C.) Carina (mbillet kallamboq, duhan e perime).

D.) Dome (mbillet kallamboq, duhan e perime).

F.) Fusha (mbillet kallamboq e duhan).

G.) Gabete (mbillet kallamboq e duhan). Guri i Kallamboqit (shkamb).

K.) Kacurrjeli (kodrë). Kroni i Ukës (krue shumë i vogël. Kodrë Ndruke. Kodrë Fojletë).

L.) Livadhi (mbillet kallamboq e duhan). Lisi Kodrë-Fojletë.

M.) Moknore (ara kallamboqi, duhani edhe livadh) Mbaja e Kallmit. Mbaja e Benizit. Mbaja e Burgut.

N.) Nën-Kësollë (mbillet kallamboq e duhan). Nën-Kallme (ograjë).

O.) Ograja e Mujos.

P.) Pellgu i Vrakës.

Th.) Therra e Keqe (ograjë).

V.) Vrake (tokë, qi mbiellen kallamboq e perime).

10.) Vorfa

Vorfa është një katund kund 20 e sa shpijash, me gadi 300 frymbë, në rrëzë të malit Maranaj. Banorët janë si ata të Malsis së Madhe, si kah veshja ashtu edhe kah mënyra e jetesës e kah zakonet, madje edhe kah të të folurit disi largohen prej Postribsvet, nuk marrin e apin me Postribilës, veç në ndo'i rasë shumë të rrallë, por tue qenë se shkon me Bajrak të Boksit, me kryepëqsi të Kullavet edhe vëndi është në një fill me Rrash, sa qi disa shpija të saja janë më afër me këtë se me shoqe të veta edhe

pa pasë të ndam prej ndo'i lumi a luginë po flitet mbi të, mbassi qi edhe shumë gjana i ka të lidhuna me Rrash.

Sikur ëmnin qi ka Vorfë, prë e vorfën, njashu ka pasë qenë dikur, për kah vëndi e gjindja, në çka thohet, tokën krejt gërdhatë e shkamb gëlqeruer edhe banorë pak fort.

Në vrrit aty-këtu duket ndo'i log ku më i madh ku më i vogël, qi është bënë tokë buke e livadh. Nji sasi ograjash prej lisi, shkoze, frashni etj, shifen ndër sa vënde në mes livadhesh e arash.

Vëndin e ka shumë të haptë, qi xën fill prej Rrashit e sosë deri në Sumë, tue përmbledhë edhe një sasi të madhe vëndi për bjeshtë.

Kufizohet veç me Rrash e Sumë edhe me Sakotë, Linaj, Ljepurosh, Kurte e Rrjollë.

Ndër bagti më tepër mbahet dhija, pse për këtë është kullosa më e mira e më e shumta.

Vorfasi, veç bujqesis marrin edhe me djegje të gymyrit.

Bisedohet se para murtajës së madhe Vorfa ishte 3-4 shpijash a më mirë me thanë kësollash, edhe këto gjindeshin tu kroni i Mrranit. Gjindët e saj qi ishin në një skamni të madhe, të vetmuem, të mëshehun e të strukun në mes të pyllit, në pa-perpjekje me tjerët, veç me dhi e ndo'i gomar drësh, qi shitshin në Shkodrë, jetojshin.

Këndej duket se e ka marrë ëmnin Vorfë, prë vënd ku jetojnë të vorfnit.

Kur nisen me u shunue si kah gjindja ashtu edhe kah bagtija, nevoja i shtërngoi me u zgjã në kullosë; kështu erdhën tue u ulë e më tepër me vjeshtue, ku janë sod shpijat. Sumimi i tepërmë i bëni me zënë vënd këtu, ku janë sod tue bënë ograjat tokë buke e livadhe.

Trojet e vjetra shifen endë bri atij kroni, me këto është edhe një shpi e vetme e njaj taji, Camaj.

Duket se vëndi ku sod i thone Vorfë e Poshtme, dikur do të ketë qenë më e ndo'i katundi, ndoshta e Rrashit, banorët e të cilët vjeshtojshin bagtit e më nalt në bjeshtë dhe i verojshin, por me voglimin e këtij, vëndi (Vorfa e sotshme) i mbetun pa zotnues dalë-ka-dalë erdhën e u zënë prej Vorfasvet, qi banojshin tu kroni i Mrranit, mbassi këta në këtë ndërkohë u shtrenjë u shumuan.

Prej skamit e prej gjatë dolën disa prej këtij vëndi edhe bënë në Rrakë, vëndi, i cili edhe sod mban ëmnin Vorfë Vorfa e Rrakës.

Asnjë shëj vjetërsije nuk duket këtu.

Në këtë vënd shpijat janë ka 2-3-4-5-6-7 tubë bënë bri aravat; këto tuba janë larg njana tjetres, qi kanë fill në kufi të Rrashit e sosin gadi deri afër bjeshtë. Këto tuba shpijash sajojnë lagjet e këto lagje marrin ëmnin mbas fiseshe: Hykaj, Isufaj, Sinaj, Sylaj, Mad-Gjonaj e Camaj. Këto lagja e fundit thirret edhe Vorfë e Sipërme e tjerat Vorfë e Poshtme.

FISE: Fiset e këtushme janë Hykajt e Isufajt, një vëllazni, pa të largtë fort, Sinanajt, Sylajt, Camajt e Ded-Gjonajt. Për këto fise askush s' din me tregue gjë se kah kanë ardhë e kur kanë ardhë, veç këtë të mbramin e binë t' ardhun prej Sume, tash 70 80 vjetë më parë.

Toponomastika :

A.) Ara e Slepnit (mbiellet kallamboq). Ara e Dushit (mbiellet-kallamboq, duhan e grun).

B.) Baltina (mbiellet kallamboq). Bjeshka e Vorfës (në Maranaj). Bija e Madhe. Balleza (Krue).

C.) Cerlenë (krue)

D.) Drinazi (shë)

F.) Fusha Kurte (livadh). Fusha Ndërsanë (këtu janë stânet verore në Marandaj). Fusha e Maranajit.

K.) Kroni i Mrrânit (në këtë krue mbushë uj me pi e me lã të tanë Vorfa). Kroni Mbas-Majes (Maranaj). Kroni i Vorfës (lumar): Kroni i Ftoftë. Kroni i Shkambit. Kroni Dome (i keq). Kodra e Bardhë.

L.) Lugu Gjeçe (mbiellet kallamboq). Lisi i Murazit.

M.) Mbaja e Mollës. Mbaja e Burgut. Mbaja e Shkujlzs. Mbaja Serrë. Mbaja e Maranajit. Mejtepi (i rrenucm prej Malit-zi).

N.) Nelmaje (mbiellet kallamboq)

P.) Parrucë (ograjë). Proni i Drinazit.

Q.) Qytetze (mbiellet kallamboq. Thirret me këtë ëmen pse është brî një kështjelli; qi thohet Qytetze). Qafa Dragushë.

R.) Roga (sukë shkambi). Rrasa e Mjesditës (thirret me këtë ëmen, pse kur bie dielli këtu bëhet mjesdita).

S.) Sukët Linaj. Suka Ndërsanë. Shkambi Drinaz.

T.) Të Mrrâni (disa fushore të vogla, qi mbiellen kallamboq).

V.) Vale (mbiellet kallamboq). Vrake (mbiellen kallamboq, grun e perime). Vorfa e Sipërme. Vorfa e Poshtme.

Xh.). Xhamija.

Z.) Zaje (mbiellen kallamboq).

(vijon)

HASHIM KOPLIKAJ

F O L K L O R E

GALAN KAPIDANI

Shka po thotë Galan Kapidani,
na kish hypë ne beden te kullës,
mirë po i pijka kafet me sheqer,
mirë po pijkan duhan kadaif;
mirë po i merr sharkijat ne dorë,
mirë po i bjë ma mirë tuj këndue.
E ka vue atë kamen mbi kamë,
kqyr sa fort mendja ju ka rritë,
kurrkund shoqin, tha, në dyrnja nuk e kam;
kulla e eme shoqen nuk e ka,
gjokat të mij kund shokët nuk i kan,
nusja eme shoqe kund nuk ka,
shpata e eme shoqen nuk e ka.
Kqyr krajlica se shka i kish thanë:
Zoti të vraftë, qen e i biri i qenit
kurrkund shoq i pashoq nuk a;
ti me pa Gjeto Bash e Mujen,
si magjyp vehtja ty të duket;
e me pa gjokun të mejdanit
magar druesh i yti qi po të duket;
e me e pa nusen qysh e ka
hysmetçare e jotja qi po të duket.
Kur ka dalë Galan Kapidani

i ka hypë gjokut ne shpinë,
paska marrë atë rrugen prej krajlijet
fill tu kulla Mujos i ka shkue,
edhë gruen Mujos ja ka marrë,
rrash me tokë kullat ja ka ba.
Kur ka ndie Gjeto Bash e Muja,
sa keq Mujos, medet, i ka ardhë!
Shokët e vet Mujos i kan thanë:
Edhë nusen ma të mirë qi ta marrim,
edhë kullen ma të mirë ta marojmë.
Shka u kish thanë Muja shokve të vet:
Zoti u vraftë, more shokë, qi u ka falë,
se edhë nusen ma të mirë q' ma merrni,
edhe kullen ma të mirë ta maroni.
po erzini t' en, shokë, ku po e çoni?
Shka i ka thanë Muja këtij Hanilit:
çou, Hanil, orë ty Zoti të vraftë!
trimnitë s' janë me grue e me çikë,
trimnitë s' janë me lopë e me kjë;
trimnitë janë sot shokët për me i pre.
Kqyr shka bani Gjeto Bash e Muja,
turqe gjokut, medet, i ka folë:
Të koftë haram tagji qi të kam vue!

G j â m ë

Lekë Vuksani prej Boge bertet: Kolë Ndoken prej Kastrati — kje moshe 65 vjeç — ndërroi jetë me 8 Fruer 1938.

të koftë haram uji qi të kam dhanë!
në vet të drithit oriz qi të kam vue,
në vet të ujit venë qi të kam ngi!
Ma ka vue, tha, turbin per sy,
edhë kullen, shkallët ja ka pa
e ka marrë atë rrugen per krajlije.
Por tu kulla shkallët i ka shkue
e i ka dalë turkija perpara.
Kqyr turkija, tha, ça kish folë:
mirë se vjen, Gjeto Bash e Muja!
Tesh tri dit shkau qi më ka marrë
tri vjet, Muja, m' u kan ba!
Se në kullë Mujon e ka qitë,
e i ka qitë venë edhë raki,
ju kan dejë mizat në mustakë,
edhe më hekra meçka e ka vue,
edhe në burg Mujon e ka qitë:
Kqyr ça bani Gjeto Bash e Muja:
kësajë krajlicë, tha, ndore i kish ra.
Kqyr krajlica belë ça i kish thanë:
per Halilin çiken me ma marrë,
e per veti mue per me më marrë.
Besen e Zotit Muja ja ka dhanë,
qi per veti, krajlicë, kam me të marrë.
Kur ka ardhë, tha, Galan Kapidani,
por një fjalë turkija ja ka thanë:
a ma prune ndo' i gjae prej malit?
Hajt, turki, he Zotynë te vraftë!
per gji ditë un gjae s' und xa.
Kqyr turkija ça i kish pa' thanë:
gjae të mirë un sot o qi kam ba;
u kam xanë Gjeto Bash e Mujon.
Hajt, krajlicë, he ty Zoti të vraftë!
se shtat krajlat janë mundue,
Mujon rob s' und e kan xanë.
Shkon krajlica deren ja ka çilë.
Ka hipë Muja n' ato kulla të nalta,
se më shpatë Galanin e ka pre,
rrash me tokë atë kullë qi ja ka ba,
dy krajlicat turku i kishte marrë,
e ka marrë atë rrugen per krajlije.
Por në Jutbinë, tha, turku qi ka shkue,
treqind krushq Muja qi ka ba,
treqind dit, tha, dazem qi ka ba,
treqind kje edhe Muja qi ka pre.
Si më kan thanë se atje s' jem kanë.

(Këndue Prendush Gega i Kabashit-Pukë.)

I mjeri û per ty, o Kolë Ndoka!
E i mjeri û per kumb të zî t' atin.
Mjeri û, Kolë, e mjeri û mik!
I mjeri û i bjerruni e i zgiedhuni!
E i mjeri û i bjerruni e i permbysoni!
I mjeri û i zoti i konakut!
E i mjeri û baba i dá prej vladit!
E i dámi prej gjâjet!
E i dámi prej mallit!
E i daluni konakut!
E i uluni shtratit!
E i daluni çardakut!
E baba i dá bijat¹⁾!
E i dámi i kushrinet²⁾!

I mjeri û per ty, o Kolë Ndoka!
Se shojnë t' and s' e bá toka.
Jé kënë shtyllë llogorit,
Jé kënë zog sokolit,
Jé kënë pritë-mizorit,
E trim si gjak drakonit.
Të paskanë veshë e mathë
E qitë në drrasë të thatë;
E trim të thashin krahët.
E petkat brishimit,
E me armë florinit.
Shtati i yt i rrxue,
Kurr s' ké m' u çue.
E sýt të tù të verbue,
E goja e jote shkurmue,
E giûha e jote shkurtue,
E qafa e jote struque,
E duert t' ú kryqsue,
E kambët t' ua shkurtue,
E me shtat rrxue,
Kurrmâ s' ké m' u çue.
E jé kënë darsmer,
E jé kënë pësuer,
E jé kënë uësuer,
E gobani tubës,
E shtetari i rrxës,
E plak qibali e plak sarajit,
E lypun durrash e i gjetun meghanash.
I lypun pazarit e i gjetun sarajit.

KËSHILLI I MJEKUT

Per nanat e reja

Morthi. - Sá vaji! . . . Fëmija i juej është tue hjekë shumë keq prej morthi . . . Por pak faj e ká edhe ai vetë, pse, tue kënë dimen, hecë shpesh herë neper shpí pá këpucë, ase, tue i pasë duert ase kambët pak si të lagshtituna, i xén teper shpejt në zjarm; jose çarapët a këpucët e shterngojnë, e per má teper ndoshta janë të rita, e prandej cirkulacioni i gjakut është i penguem. E natyrisht kjanë pse morthi shkakton dhima . . . Paqoja prá me ndo 'i bar. Nji nder këta kishte me kënë nji këjo pomadë e perzieme: ekstrat të Hamamélis gr. 3; kanfor gr. 1; antifirine gr. 1; esencë lavande gr. 0.5; voj bajamash gr. 15 e undyrë kakaot gr. 40. Me kënë se morthi është me varrë perdoroni atëherë të perzieme: lanoline gr. 5 voj bajamash gr. 12 e ujë gelqerje edhe gr. 12.

Të djegunt. - Sá fëmi të shkretë janë djegë e shumë herë mbetë të shemtuem fëtyret a trupit, pse prindët e tyne nuk kane pasë rojen qi lypet! Shkrepcat a qiri, votra a tangari, ujët në valë a vojiguri, makina e spiritos e sá e sá tjera gurra rreziku qi nuk është dijt me parapá e me largue. Po çka po tham? Qe nana vetë ka 'i herë me i thanë fëmís me bárt nji gjygyim njatë herë të hjekun prej zjarmit, ase nji çyrek mbushë me prush, ase nji kandil me vojguri e tjera e tjera. E e keqja ndodhë njatë herë kúr má pak pritet e mjerimi është i madh . . . Por rrezikut nuk duhet me i shkue . . .

I mjeri û, Kolë, e i mjeri û mik!
Se jë kënë mik e fisnik!
Se jë kënë mik e besnik!
E trimi i dá' trimet 3)!
E i miri dá' të miret⁴⁾!
E mjer per ty sot e gjithmonë!
Qi kurimâ s' flet me gojë!
As s' ecë me kambë as s' shkoh me shokë!

Ashtû pahet konaku, o vllá!
A kshtû zotnohet malli, o vllá!
A kshtû msohet djali, o vllá!
E mjer per ty sot e gjithmonë!

D. Aleksander Sirdani

3, Trimavet 4, Prej të mirvet.

Tri gradët. - Per me kurue nji të djegëme duhet perpara me dijt se ç' «gradet» është. Me kenë se lkura ká vetem nji të kuq të gjallë, e djegëmja është gradet të parë. Me kenë se perkundra në vendin e djegun është çue shikë e permban nji farë langut, atëherë është grades së dytë. E treta gradë është kúr lkura është shprishë e të djegunit ká kalue në mish. Per të djegun «mjekimet e grave qi dijn» janë me mija: mazë, voj, llapë kortollash, etj. Rue-nju prej tanë këtyne sendeve qi nuk janë të sterilta e prandej mund të kenë mikrob. Per të djeguna të pares gradë me vue nji pecë me ujë të vuktë të sterilixuem (të vluem perpara). Per të djeguna të dytes gradë, me e shpue me nji gjylpanë (mbas qi të i a keni djegë majen në flakë të qirit) në mndyrë qi me bâ me dalë langun, mandej me vue kompresen si së të pares gradë. Sá per të djeguna të randa, qi munden me shkaktrue komplikime, ato duhen kurue prej mjekut.

Puçë. - Ç' farëdo puçet qi t' u dalin fëmívet në trup nuk duhet bâ n' asgjâ. Æsht e dijtun se me pak eksperjencë, keni per t' a dallue me të shpejtë se prej kah rrjedhin, sidomos ato má të zakonëshmet. Por nuk duhet m' u shtye me i xanë fort besë vedit. Dermatologjija (mjekija e lkurës) është nji shkencë e këthelltë e duhet nji mjek, e shumë herë nji specialist per me djagnoztikue eczenat, kromen e sá tjera. E mbasi të gjitha këto smundje lypin nji mjekim krejt të posaçem, mos këqyrni me bâ këto mjekime mbas mëndes s' uej qi munden shumë herë me kënë, perveç qi pá kurrfarë dobijet, e the shumë të damshme.

Të pickatunit e mushkajës, mizës etj. - Me gjith rojen qi ju kemi keshillue me pasë kundra shtasëve e bubrrecëve ndodhë qi fëmija i juej të jët i hangur prej njanji mushkaje, mize, plehti çimre etj. Qe prá n donji riçetë pickimi i mizës gadi shndoshet me alkool (ujë cologne). Ku ká pickue mushkaja me vûe ket bar të perzieme: gr. 0.20 menthol, gr. 1 mentine gr. 25 colodio. Ku ká hanger çimra as grëthi me vûe ufull ase amoniakë (nji luge kafie amoniakë në gjysë gotet ujë).

Doktori i shpis

Reçensime

Homeri, Libri XXII i Iliadës, *Vrasja e Hektorit*, perkëthye shqyp prej **Prof. Frano Alkaj**. Shkoder, Shtypshkroja Françeskane, 1938.

Perkëthime të shumta shofim tue dalë herë mbas here prej shtypshkrojave të Shqypnis, edhe aso veprash auktorët e të cillave kanë një ëmen në letersin botnore, por në daçim me folë të verteten e në perjashtojshim disa pënda të njoftuna, shum të pakta, do të thomi se rradhë herë ato perkëthime kanë mbërrijtë me pasë një vlerë edhe disi të mjaftueshme per kë i ep randësin e lypun shkrimit të paster e të persosun të shqypes. Perkëthyesat shqyptarë, në mundin e vet, kufizohen më të shumen me bā vetem një veper mekanike, tue u mundue me i gjetë çë do fjalës së huej fjalën pergjegjse shqype e kurrjā tjetër, (e kūr s' e gjëjnë as atë, futja fjalën e huej si ā n' origjinal e mos çāj kryet!). Kurrnji çudī qī këtij perkëthimit të bām fjalë per fjalë nuk i vjen mandej kurrnji grimë éra shqype, mu mā teper dalin do frasa, do thāna, qī nuk kane kurrfarë veshtrimit e qī shqypitari i thjeshtë qī nuk njef tjetër gjūhë posë së vetes, nuk i kupton aspak, pse nuk janë shqyp! Por per këtë perkëthyesi nuk xén kryet kurrnji fije, per të ā mjaft qī ëmni i tij të shkelxjë mbī mblojë të librit si perkëthyes i filan auktorit të madh! Por atij nuk i thonë perkëthim; shum shum mund t'i thonë një kopje e keqe e asajë veper me xëvëndsim fjalësh!

Me perkëthye shqyp — me perkëthye mirë merret vesht — don me thānë me perdorue gjuhen shqype me të tanë natyren e vet, me të gjitha karakteristikat e veta, me të tanë frasarin e vet, per me i diftue njato sende qī kā thānë auktori origjinal. Këndej merret vesht se me kenë perkëthyes nuk āsht një gjā e lehtë, por një hart i vertetë edhe i vshtirë e per të cillin āsht e domosdoshme në mënyrë të posaçme njoftunija e persosun e dy gjūhëve: ajo nga e cilla edhe ajo në të cillen perkëthehet; këta aq mā teper per shqypen, e cilla bukurin e pasunin e vet i ruen mā fort në gojen vir-

gjiu të popullit të vet, se nder tekstat e shkruem. Këtyne kerkesave i āsht gjegjun plotsisht Z. Prof. Frano Alkaj i cilli me një veprim ke s've të lavdueshem i kā hī perkëthimit të disā klasikëve grek e latin, e këso prëndvëret qī kaloi botoi si liber në vëdi librin XXII t' Iliadës së Homerit bashkë me një parathānë skjaruese permbi kohët e veprat e tija. Perkëthimi i tij mund të cillësohet vetem me një fjalë: i persosun. Me lexue shqypen e Prof. Alkajt āsht një knaqë qī s' e kā shoqen. Āsht një njomsie një freskī krejt shqypitare qī rradhë e gjënë, jo mā nder perkëthime, por as nder shum vepra origjinale. Nuk kām mujtë me ndeshë n' asnjī vënd, po tham n' asnjī vënd të vetem, kū të mundet m' u pā edhe hija e një perkëthimit, por kŷ paraqitet gjithkund e plotnisht a thue se ā shkruie fill shqyp n' origjinal. Çka e bān të çmueshme te jet veperen e Prof. Alkajt āsht pasunija e medhe e fjalorit të perdoruem, e sidomos e fraseologjis shqype e cilla e shtëme në punë me plotnī të madhe kū duhet e si duhet, i ep idës at forcë shprehje qī vetem gjuha shqype e kā. Kështū biseda kā dalë kryekput e rrjedhëshme e e ambel, kuptimi i lehtë, e perkëthimi fare i perpiktë. E prā perkëthyesi s' kā perdorue as fjalë të hueja as neologjisma! Qe, shka bān dora e një hartistit qī din edhe don! Prof. Alkaj e kā kuptue mā s'miri se në fraseologjin e në mënyrë të thanunit pushon pasunija mā e madhe e gjubës shqype, e prandej edhe e kā shdritue krejt hartin e vet per të mbledhunit e të perahatunit e sajë me veperen e madhe të Homerit. Janë shum vende kū edhe një perkëthim i bām mā fjalë per fjalë nuk kōhte mujtë m' u quejtë i gabueshem. Por jo, perkëthyesi tuj e lanë ket rrugë, edhe pse mā të lehtë per të, kā kerkue gurat e gjalla të gjubës së popullit, të gjuhës vertë shqypitare, mi e sbukurue veperen e vet me gurat e çmueshem mā të zgjedhunit të isarit t' onë komētār. Per sā thaçë kishe me disbrue të tregoj edhe sā shembuj, por do të shkojem t'epër gjatë. Por seicilli qī mundet m' e perballue perkëthimin me origjinal, ose

edhe me një perkëthim të njëj gjûhe tjetër, ká me mujtë me i bâ vetë barasimet e me pá vleren e madhe të vepres s' Z. Alkajt. Un e barasova me perkëthimin italisht të Mont-it, e — ndoshta pse jam shqyptár — por perkëthimi shqyp më knaqi shumë mâ teper.

Edhe në perdorimin e metrikës poetike Prof. Alkaj na paraqitet mjeshtër i vertetë. Njimbëdhetrokshi i tij, me të cillin e ká ëndë perkëthimin, i rrjedh ambël e plot me harmoní e është fare i perkryem në pikëpámje teknike. Nji problem i rí duket se është kënë hapë kohen e fundit rreth vargnimit në gjuhë shqype, e ký është në se ë-ja perbân ose jo një rroke për efektet e metrikës poetike. Nji palë, tuj ndjekë shembullin e poetëve Fishtës, Mjedës, Thaçit, Prendushit etj., mjeshtër të persosun të formës, ë-n nuk e njehin rroke, (perveç se në mbarim të vargut, por këtu nuk është ë-ja sa kumbimi gjysë i gjatë i zanores së mëparëshme që e bân këtë me vjeftë për dy rroke). e vetëm nder njirroksha e elidojnë me apostrofë, një palë tjerë perkundra tue dashtë me pajtue metriken me grafi, ngulin kambë se ë-ja perban rroke në vedi . . . kúr është e shkrueme, por nuk perbân, po u vûe në kambë të sajë një apostrofë, né dashtë të jët mbrëndë në fjalë, në dashtë në mbarim të sajë një ose mâ shumë rrokesh. Prof. Alkaj e ká zgjidhë çashtjen tuj ndjekë rrugen e vjetër: e kështu në poezin e tij ë-ja kurr nuk njehet rroke, e po e njehi, e shkruen e të ngultë nder ato rasa kû kjo gjâ është e mundun mbas rregullave të gjuhës. Si p. sh.

«Loçken e zëmres, nisë m' e lutë te birin»
asë «Kishem me t' ardhë, po te m' punote e
djathta»¹⁾

E mbas mendimit t' em çashtjen e ká zgjidhë s' ká mâ drejtë e arsyeshëm. Rruga e dytë, e ndjekun prej disa poetëve të rí, paraqet shumë pánjoftuna e pádobina e në fund më duket edhe pálogjike. Æshtë pálogjike, pse duhet dá në se ë-ja perbân rroke a jo në metrikë, e jo me thanë herë perbân e herë jo, si mbas a-ndet të vjershtarit. (Zëvëndsimi i sajë me apostrofë është një gjâ arbitrare e nuk ká tjetër efekt veç me mbushë fletën me ata kûja që duken si . . . kambë mizash mbë leter të bardhë.) Perdorimi i ë-s në gjuhë shqipe nder rasa të ndryshme është edhe një gjâ e pádame e e pácaktueme mirë endë, e na s' mund ta çorodisim gjuhën tuj e vûe ë-n kû s' lypet a

tuj e hjekë kû lypet, vetëm pse është i lever-tisë vjershtarit m' e bâ me rá caesuren ku i duhet atij. Paraqet pádobina të mdhaja, pse po t' i epet foní ë-s në vjershë, vargu pson shumë fort në harmoní, e deklamacioni del si zâni i një njerit që rri përórë tue gugsue. Æshtë e vertetë se në toskënishte fonija e ë-s ká vlerë mâ të madhe se në gegënishte, por un kujtoj se nder ato rasa kû, ajo foní â mâ e spikatun, mund të xevëndsohet, po kje nevoja, pá tjetër me e të ngultë, tue pshtue e tue pájtue kështu të lypunat gjûhësore me harmonín e vargut. Mâ në fund mos të harrojmë se populli është mjeshtër i págabueshem i karakteristikave kombëtare e na s' do t' i shkojmë kundra rrymave të drejtueme shkasmënd prej tij. *Usus, magister egregius*. Tashti në poezin popullore ë-ja nuk perbân kurr rroke, e në deklamacion të vjershave a në këndim të valleve, kúr e lypë rhythmi, shofim se ë-ja shndrrohet n' e të ngultë, por vetëm atý kû mundet m' u shndrrue. Për shembull në vargun e një valles popullore. «Si hana që shndritë në pyllë» bâhet e e ngultë ë-ja e dytë, por kurr e para, pse këta kishte me kënë kundra rregullave e natyrës së gjuhës. Kështu mund të shndrohesh pá tjetër n' e të ngultë p. sh. ë-t e fjalëve: kështu, këtë, dritës, pështetë etj.; por jo kurr ato të: i bardhë, m' u lutë, me çilë, flokët, etj. Prandej, po e persris, se sberthimi që Z. Alkaj i ká dhënë këtij problemit metrik më duket plotsisht i vetmë drejtë edhe i arsyeshëm, sikurse është i pameluem përmbi ligjëat gjuhësore, eksperjencen popullore e mbí auktoritetin e klasikëve t' onë, e do t' ishte një fat po t' u ndiqte prej vjershtarëve t' onë pergjithsisht. Kurr len rrugën e vjetër për të rën gjindet keq, thotë një fjalë e urtë italyane, e kësajë herë rruga e vjetër perkon edhe plotsisht si me të drejtat e theoris ashtu me të mirat praktikë.

Një vepër e madhe, shembullore e kryekrejt për letërsinë t' onë prá këjo e Prof. Alkaj, e është për t' u çuditë se si shtypi i ynë që s' kursehet me i kushtue reçensime të gjana librave edhe shumë mikroskopikë, nuk diji a nuk dont me i bë një studjim si kush kësajë vepër së sakelxyeshme. Pergzimet mâ të gjalla, prá të vleritit profesuer, me urime që të vijojë në perkëthimin e plotë të Homerit, të

1) Mbas mendimit t' em, do t' ishte mâ bukur: « . . . po t' me punote e djathta ».

kësajë kryevepre vigane q' i ká qindrue të gjitha kohëve. E mos të merzitet as mos ta lëshojë zëmra për të mos njoftunit e shqyphtarëve të sodshem, t' i mjaftojë krenija se vepra e tij është një shërbim i madh fort qi aj i bân Atdheut.

Homeri në gjûhë shqype! Qe edhe një pergenjeshtrim i rí per ata qi kanë pasë thânë: «Gjûha shqipe është e varfër, është vetëm një gjûhë per nevojët shpijake e *domestike*».

LUL SHKURTI

Dr. Vasfi Samim. - Drejtor' i Vete. rinaris e Shefi i Zooteknis - **Kritja e shpendëve dhe prodhimi i vezëve.** - Fq. 256 e ilustruar me 120 figura - Tiranë, 1938. Shtypshkronja «Gutenberg».

Numri i prodhimeve qi na eksportojmë është mjerisht fort i kufizuem, por janë ato prodhime të natyrëshme per vend t' onë qi mund të shtohen edhe qi duhet këqyrë të përmirësohen. Prandej këtyne duhet t' u japim një kujdes të posaçem. Voet janë një nder këto prodhime. Mjafton me vrojtë statistikát e me pá se Shqypnija vjetë per vjetë bân një eksportim relativisht të randësishem voesh. E këta jo vetem nder këto kohët e mrame, por tash sá vjetë para se të kishim pamvarsín t'onë. Përveç kësajë voeja ká një randësi të madhe në pikpamje ushqimore. Na shqyphtarët pergjithsisht haem voe pak, një nder ushqime má të mira, má fuqidhanëse qi munden me këne. Dr. V. Samim-i i shvillon të gjitha këta mbarë e mirë per me i a mbushë mënden bulkut shqyphtar e pergjithsisht të gjith atyne qi mbajnë pula m' u perpjekë per shtimin e prodhimit të voevet. E në 10 kapituj të dendëshem të librit të vet difton e mëson se si me veprue per me i a mrrijt këtij qellmi. Por aman sá punë e vshtirë është me shkruë per bulkun shqyphtar! Këta e ká parapá auktori e në parathënje u siellet kryetarëvet të komuneve, mësuesve, postkomandantave e të gjith njatyne qi janë në kontakt të perditëshem me bulkun per me e terhjekë në përmirësim të gjendjes ekonomike të tij. Por na me folë të drejten me gjith vullndetin e mirë qi kemi me e besue, kemi fort dyshim në se mësimet e auktorit të

mrrijnë deri te bulku. Jo se ata, të cillvet u a ká pshtetë auktori ket barrë, pritojnë me e krye, por me u a prûe këtyne má të kollajshme ket barië, kishim këne mëndimit me e pasë punue librin má shkurtas e má të lehtë, në mëndyrë qi ata ndermjetsa mos të këne nevojë t' a studjojnë vetë perpara per me i a spjegue bulkut, por të i a lexojnë fill këtij. Libri është mjaft praktik e populluer, auktori ká dijt me harmonizue shkencen me foljen populllore, në një fjalë i a ká mrrijt me bá një volgarizim, por shumë sende sod per sod — tue marrë para sysh gjendjen mendore të bulkut t' onë — mund të lësheshin jashtë ase mund të shkurttoheshin, per me dalë sá má i përhapëshem e má i dobishem. Me gjithkëta është një botim qi nderon auktorin e nderon edhe prodhimin librár të Shqypnis, botim qi sigurisht ká per të këne i vjefshem per me i dhanë shkas e me përmirësue gjendjen e një degës shumë të randësishme t' ekonomis s' onë.

Zekash Kulla - Priftolushomakija - Parodi - Shkoder, shtypshkroja «Zoja e Paperlyeme», 1934.

Është një librec i vogël vjershash të dâme nder shtatë pjesë. Sikurse thotë vetë auktori, vepra nuk ká ndonji pretendim letrar, e per má teper nuk përmban njisi shtjellimi, pse pjesët e saja nuk kanë ndonji lidhni njëna me tjetren. Prandej edhe — në mos tjetër per profanin e pá-inicjuem — del i pëkuptueshem titulli i librit, e deri dikû edhe tentitulli.

Por me gjith këtë vepra — e shkrueme me një stil populluer, në një hë të paster, e e begatun me gjallni perçyrimesh — e ká vleren e vet. Dâhen në shëj posaçe pershkrimi i bukur i një episodi gjoje e i një tjetri të gjuetunit në shëj, a prap ndonji tjetër, të xjerruna prej asajë jetës shqyptare qi mjerisht po vjen per ditë e má teper tue prëndue. Përmban edhe shumë copa satirike.

Libri — i shtypur në pak kopje per përdorim privat — nuk gjindet në qarkullim. Prej auktorit të cillin e njofim të zotin e pëndës, shprejmë një pjesëmarrje má të gjanë në fushën letrare.

Dromca historije

Bernabò Visconti ká kënë zotnija i Milanit. Ka mbetë në nám êmni i tí, sidomos per mizorina të rafinueme me të cillat bâte me psue të dënuemt. . . . e ka i herë edhe tjerët. Por një herë një abat kuvendi mujt me i pshtue me ndimë të një mullisít. Qe si ndodhi puna. Kalxon historija se Bernabo-hi ishte fort qeflí qejsh. Mbate jo má pak se 2000. Por mos mendoni se i mbate vetë në pallat të vet. Ishin dashtë qinda sherbtorësh per me u bâ sherbim e me i ruejt. Por i mëçem si ishte u a kishte dá nenshtetasve të vet. Dikuej një, dikuej dy, dikuej tre, dikuej edhe má teper. Abatit të një kuvendit i kishte dhanë nja disá. Por dy prej tyne, per rrezik të shkretit Abat, qi ishte i shuemi njatt i mirë, xûne me u hanger shoq me shoq. E u bâne si të terbuem. Ishin dy qej prej një rodit të vshtirë me u sbutë; e vshtirsija má e madhe edhe ishte me i bâ me hanger.

Abati mendoí má mirë — por i duel má keq — me shkue te zotní Bernabo-hi e me i u ankue. A i tha a s' i tha por, Bernabo-hit i këcyen ata të vett. E merret me mënd, kúr idhnohej Bernabo-hi ishte shum punë e rrezikshem. Fundi i vûni një gjobë të randë Abatit. Ky u lut, i lypi mshrirë. Atëherë Bernabo hi, të thuesh në daç i meçem, në daç mizuer, në daç zëmergjanë, në daç edhe gaztuer, i tha: «Po mirë, po të fali në kjoftë se ti m' i pergjegjë me vend këtyne kater pvetjeve: Sá áisht largësija prej toket e deri në qiell? Sá ujë ká në dét? Çka bâhet në ferrë? Sá vij vetë?» Abati mbet fort i turbulluem. Si me i pergjegjë? Çka me bâ? Disprimi e kapë. Bernabo-hi qeshë e i thotë: «Po t' ap kohë deri neser. Shko. Mendo. E këtheju neser nade». Abati këthen në kuvend. Fëtyra e tij si fëtyrë të dekunit. Mullisi i kuvendit e shef. E pvetë se çka ká. Abati, krejt i lshuem zemre, nuk don

me kalxue. Në fund këshillohet me mullisin, burrë shum i mirë. Mullisi këcen prej gëzimit e thotë: «Këjo veç áisht? Po deshte shkoj vetë». «Tí?» «Po, ún». Ashtu e dáu. Mullisi rruen mjekren, veshet si abat e, n' e nesre, nade heret, shkon te Bernabo-hi. Me kapuç në krye e tue çue doren para fëtyret tash e tash, mullisi këqyrë mos të diktohet.

«Si po thue prá — i a bân Bernabo-hi — sá áisht largësija prej tokes e në qiell?» E mullisi pá u trëmë. aspak: «Tridhetëgjashhtë miluj e tetqindesëdhëtekater mí e shtatëdhëtedy mil e gjysë e njizetedy hapa». Bernabo-hi: «Si e din ti?» Mullisi: «Ço e mate e në mos kjoftë kaq më virë në konop». Bernabo-hi: «Mirë, mirë. Po sá ujë ká deti?» Mullisi: «Njizetepesë mí e nandëqindetëdhëtedy miluj buta, shtat fuçija, dymdhetë shtama, e dy gota e gjysë ujë të njelmë». Bernabo-hi: «Ku e e din ti?» «Un e kam matë. Ço e mate edhe ti. S' kje ashtu, ep urdhun me më repë per së gjalli». Bernabo-hi: «Çka bâhet në ferrë?» Mullisi: «Mbysin, presin, therin, vjerrin, njashstu si bân ti këtû». Bernabo-hi: «Kush të ká kalxue tye?» Mullisi: «Kam folë me një shkrimtár qi s' ká shum qi áisht kënë n' atë ânë. . . ». Bernabo-hi: «Sa vij un?» Mullisi: «Njizetë nandë denar». Bernabo-hi, t' a ndimën këta, kuqet e bâhet si speci e idhnohet sá me të shtí mneren e bertet me të madhe: «Atëherë un nuk vij má teper se një vegshë!» E mullisi pá u xé: «Jo zotní, zotnija e yte vijn një denar má pak se Krishti. Tí e din se Krishti kje shitë prej Judës per tridhetë denar». Bernabo-hi u qetue. E ka marrë vesht tashmá se ai qi i ká pergjegjë nuk ásh kurrkund abati i një ditë para. Kinte mujt me e ndeshkue mullisin per gamen e statin per ligshiti. Por punë ndryshe. Urdhun qi abati të bâhet mullisë e mullisi të bâhet abati i kuvendit.

BIBLIOTEKA PUBLIKE
"MARIN BARLETI"
SHKODER (2018)

Per me largue të keq

Nji lypës i vëhet mrapa nji zojës tue i thanë:

— Zojë, zojë, a s' i ké nji palë këpucë të vjetra me m' i dhanë? . . .

Zoja, tue i a këqyrë këpucet.

— Ti këpucët tek i paske si të reja . . .

— Per njate prá . . . pse këto janë teper të reja per me dalë me lypë! . . .

Cingani

* * *

— Ju, zotní doktor, a keni bâ ndo'i herë ndo'i gabim të randësishem me të smuet qi keni pasë në kujdes t' Uej.

— Po, zojë: nji herë kam shndoshë nji miljouár vetem me dy vizita.

* * *

— E ké gabim qi pin gjith at rakí, tash i shkurton jeten védit.

— Prralla! Un jam shndosh si topi edhe jam shtatëdhjet vjetsh.

— Po, por mos me pasë pí, tash ishe bâ tetdhet vjetsh.

* * *

— Prap nji kapelë të ré? S' ká dy javë qi ta kam blé nji.

— Faji i yt. Ké ngiatë njaq fort me ma blé, sá tash ká dalë modet.

* * *

Djaloçi: Poetët léjnë së nuk bâhen. E un e ndij vedin se kam lé pernjimend poetë.

Profesori: Hâ tesh: Mos hin me ja lanë fajin prindve t' ú.

* * *

Djali: Vajza qi po më flet áisht pernjimënd e hijshme, e mirë edhe e pasun. Por áisht topalle!

— Shkuesi: E çka? Po e xámë se ti po merr nji vajzë qi s' á topalle. A s' mundet ajo mbas nji javet me rrshqitë per shkallet e me

thye kamben? Rrezikziu tí atëherë, nga poshtë e perpjetë neper spitale në Tiranë e perjashta, e fiku tuj pague heqim e farmaçista. Kështû s' ké nevojë me harxhue kurgjâ, por i ké të gjitha gadi.

* * *

Gjyqtari: Ti e ké pá me sý t' u të pandehunin kúr e ká rrahë ankësin?

Dishmitari: Po, zotní?

— E ket gjâ e bâte me paramendim?

— Jo zotní, me shkop.

* * *

— Kqyre! Po pse ké lshue mjeker tash në vérë?

— Pse kështû nuk kam nevojë me vûe kolet as kravatë.

* * *

Nder bâja. — Çudí! nuk jé tuj u sjellë mâ aq njerzishem si perpara me Zojushë Lenen.

— Sá pare bân tesh qi â fejue.

— Kenka fejue! Po me kè?

— Me mue.

* * *

— Pse nuk flet mâ me Filipin?

— Më ká thanë plak i marrë.

— Po tí s' jé as katerdhet vjetsh!

* * *

Baba: Nuk jam aspak konfend per dishmín shkollore qi ké marrë.

Djali: Besá un e kam dijtë edhe i thaçë msuesit, por aj nuk ndigji kursësi me i ndrrue notat.

* * *

— A di se u shtrítue benzina.

— S' kéq po më vjen.

— Pse, a ká automobil a?

— Jo, por kam dashtë me shí petkun me benzinë.

Pronár: GJON UJKA

Drejtuer pergjegjës: CUK SIMONI

Shpirta Botuese «CIRKA»

Drejtimit «CIRKA» Shkoder

= SHTYPUN NË SHTYPSHKROJEN «ORA E SHKODRËS» — SHKODËR =

- 8) Shkon tuj qeshë e vjen tuj kja.
- 9) Kryet e nierit.
- 10) Të gjitha rrugët çojnë në ket gjytet.
- 11) Gjithkush e ka të veti.
- 12) Nji . . . dreq i vogel qi gjithkush dishron me e pasë para ëmnit.
- 13) Kah të fryejnë ato, sielljau shpinen.
- 14) Arna per s' mrapsttit e pa bisht.
- 15) Aj i Shqyptarit a fisnik e i moçem.
- 16) Me atë arit nji malcuer rrëjti boten (novelë e e Ernest Koliqit).
- 17) Bell acuk.
- 18) Nji shtasë me petka ferrash.
- 19) Zànet e detit.
- 20) Nji fushë e madhe permí Thethë.
- 21) Gja e kandshme per hëndë.
- 22) Nzitë qét.
- 23) Peremen.

Pingul.

- 1) Fatosi i ynë komtar.

- 2) Klubi Turistik Automobilistik Mbretnuer.
- 3) Njeriu qi ka bjerrë lirin.
- 4) Bashkshortja e gjelit.
- 5) Alá ose akoma.
- 6) Vraq.
- 7) Gjysë matufit.
- 8) Vendi ku pushojnë shum shkodranë të dekun.
- 9) Thirrtores.
- 10) Bishti i micës.
- 11) Titull nderit.
- 12) I nep me hanger (dy fjalë).
- 13) Shka perbân nji popull.
- 14) Rruga.
- 15) Dergova.
- 16) Ata të Kirit janë të mira.
- 17) Pjestarët.
- 18) u djegët në ferrë.
- 19) Sbriti.
- 20) Shemtyra e trashamanit.
- 21) Notë muzikore.

C I R K A

T A L O N

Per Konkursin Nr. 16

Bleni të gjithë librin e Z. Salih Vuçiternit

PIKLA T' ARTA HEROIZMI

nga

*JETA E MBRETIT DHE E NANES
MBRETINESHË*

Çmimi: 2 Lek copa

Kerkoni vetëm te Z. Ndreka Kaçulini në Shkodër e në Librarinë «VENUS» në Tiranë.

Pulla Shqypnëjet

ashtu edhe

Pare të vjetëra

blej prej të gjitha llojeve

ZEF PRENDUSHI

SHKODER

**BIBLIOTEKA PUBLIKE
"MARIN BARLETI"
SHKODER (2018)**

Nji robe Mëndafshi, Leshi, Rayoni e tjera, pastrohen
vetem mirë me “SUPER SAPUN POGU,”
Për tualetin t’Uej përdorni përherë Sapun “VENUS,, POGU